

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

Gdańsk, dnia 16.07.2024 r.

Poz. 3195

UCHWAŁA NR III/16/2024 RADY GMINY OSIECZNA

z dnia 19 czerwca 2024 r.

w sprawie przyjęcia Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Osieczna na lata 2024 - 2027

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2024 r. poz. 609, ze zm.) oraz art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840, ze zm.), po uzyskaniu opinii Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,

Rada Gminy Osieczna uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Program Opieki nad Zabytkami gminy Osieczna na lata 2024-2027 w brzmieniu stanowiącym załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Pomorskiego.

Przewodniczący Rady Gminy

Mariusz Gibas

Załącznik Nr 1
do uchwały Nr III/16/2024
Rady Gminy Osieczna
z dnia 19 czerwca 2024 r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

PLANERIA Marta Dąbrowska
tel. 502-209-536
email: planeria@wp.pl

grudzień 2023 r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

Spis treści

1. Wstęp	4
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	6
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	6
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	13
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	13
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	15
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	22
5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)	22
5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	25
5.2.1. Zarys historii obszaru gminy	25
5.2.2. Krajobraz kulturowy	26
5.2.3. Zabytki nieruchome	31
5.2.4. Zabytkowa zieleni	32
5.2.5. Zabytki ruchome	33
5.2.6. Zabytki archeologiczne	34
5.2.7. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych	35
5.2.8. Dziedzictwo niematerialne	35
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	35
5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	37
5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy	37
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń	40
7. Założenia programowe	43
7.1. Priorytety programu opieki	43
7.2. Kierunki działań programu opieki	43
7.3. Zadania programu opieki	44
8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami	47
9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami	48
10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami	49
11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków	52
12. Spis wykorzystanych źródeł danych	53
13. Spis stosowanych skrótów	53
14. Aneksy	54

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków

RD.5120.4.2024.JP/MG

Gdańsk, dnia 29 marca 2024 r.

Urząd Gminy Osieczna
Plac 1000-lecia 1
83-242 Osieczna

Dotyczy: wniosku z dnia 21.03.2024 r. (data wpływu 25.03.2024 r.) znak: ZWS.030.5.2024 w sprawie ponownego zaopiniowania „Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Osieczna na lata 2024-2027”.

Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków w odpowiedzi na przedmiotowy wniosek, na podstawie art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 840)

pozytywnie opiniuje
„Program Opieki nad Zabytkami Gminy Osieczna na lata 2024-2027”

W programie uwzględniono pozostałe uwagi wyszczególnione w piśmie znak: RD.5120.4.2024.JP.

Jednocześnie PWKZ wskazuje, iż pozytywnie zaopiniowany Program należy przesłać do Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Gdańsku, w kolorowej wersji papierowej w formie scalonej (zbindowanej lub zszytej).

Otrzymują (polecony):

1. adresat / zpo
2. a/a WUOZ – MG

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

1. Wstęp

Przedmiotem niniejszego opracowania jest dziedzictwo kulturowe gminy Osieczna w jej granicach administracyjnych. **Program Opieki Nad Zabytkami Gminy Osieczna na lata 2024-2027** jest dokumentem, który ma za zadanie sformułować cele, kierunki i zadania służące ochronie dziedzictwa kulturowego gminy oraz jej krajobrazu kulturowego. W dokumencie tym został opisany zasób dziedzictwa kulturowego gminy, na który składają się: zabytki nieruchome, zabytki ruchome oraz zabytki archeologiczne.

Gmina Osieczna położona jest przy południowej granicy województwa pomorskiego, w południowo zachodniej części powiatu starogardzkiego. Gmina posiada wysokie walory zarówno środowiska przyrodniczego, jak i kulturowego oraz krajobrazu. Zasób ewidencji obiektów zabytkowych w gminie Osieczna jest bardzo duży, co wskazuje jednoznacznie na unikatowy w skali regionu pomorskiego stan zachowania historycznej zabudowy wiejskiej. Obiekty ujęte w gminnej ewidencji reprezentują walor zabytkowy desygnujący je do objęcia ochroną przez odpowiednie zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Niestety, niektóre z zabytkowych obiektów podlegają nie zawsze korzystnej modernizacji, a pojedyncze – przestały już istnieć. Tym bardziej ochrona zabytków i opieka nad nimi nabiera dużego znaczenia dla zachowania tradycji, tożsamości i dziedzictwa kulturowego gminy.

Administracyjnie gmina składa się z ośmiu sołectw:

- 1) Osieczna (wieś: Osieczna, Leśnictwo Leśny Dwór, Leśnictwo Owce Błota, Leśnictwo Osieczna, Wybudowanie Osieczna, Sekretarzówka Osieczna, Starzyska),
- 2) Szlachta (wieś: Szlachta),
- 3) Osówek (wieś: Osówek, Osówek Pólko, Leśnictwo Szary Kierz),
- 4) Długie (wieś: Długie, Leśnictwo Długie, Cisiny),
- 5) Klaniny (wieś: Klaniny),
- 6) Krówno (wieś: Duże Krówno, Małe Krówno),
- 7) Zdrójno (wieś: Zdrójno, Nowy Dwór),
- 8) Zimne Zdroje (wieś: Zimne Zdroje, Jastrzębie).

Największe z nich to Osieczna i Szlachta, zamieszkuje w nich ok. 65 % ludności gminy. Siedzibą administracji samorządowej gminy wiejskiej jest wieś Osieczna.

Strukturę przestrzenną gminy Osieczna tworzą głównie lasy (78,48% powierzchni gminy), będące częścią masywu leśnego Borów Tucholskich, w których zlokalizowane są tereny zabudowy wsi. Poszczególne miejscowości posiadają dobrze zachowany układ przestrzenny, charakterystyczny dla wsi Kociewskiej i wsi południowych Kaszub, ukształtowany na przestrzeni wieków od XVII do XX wieku. Teren gminy niesie za sobą również bardzo duży potencjał kulturowo-krajobrazowy, który jest ukryty w lasach. Dotychczasowa ochrona miejsc pamięci znajdujących się w lasach na terenie gminy, wydaje się być wystarczająca, jednak niektóre obiekty i obszary wymagają pielęgnacji, remontów, rewaloryzacji i ekspozycji. Dobry stan zabytków w gminie świadczy o potrzebie dbania o swoje dziedzictwo.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

Na terenie gminy można jeszcze spotkać przykłady tradycyjnej zabudowy mieszkaniowej drewnianej parterowej o szerokim froncie z dachem dwuspadowym, usytuowanej kalenicą równoległą do drogi. Tradycyjna struktura wsi została częściowo uzupełniona zabudową mieszkaniową z II połowy XX i początku XXI wieku. Dynamika rozwoju gminy jest wolna i nie ingeruje w strukturę przestrzenną obszaru gminy.

Gmina Osieczna posiada *Gminny Program Opieki nad Zabytkami gminy Osieczna na lata 2015-2018*, przyjęty Uchwałą Nr X/52/2015 Rady Gminy Osieczna z dnia 17 listopada 2015 r. Dokument ten został opracowany zgodnie z aktualnymi zaleceniami, zawartymi w poradniku metodycznym, opracowanym przez Narodowy Instytut Dziedzictwa. W obszerny sposób opisuje zasób dziedzictwa kulturowego gminy Osieczna i w tym aspekcie w szczególności pozostaje bardzo wartościowym źródłem informacji, dlatego w niniejszym dokumencie korzystano z informacji zawartych w poprzednim dokumencie, które nie uległy dezaktualizacji. Gminny program opieki nad zabytkami jednak, jest dokumentem opracowywanym na 4 lata. Kolejne sporządzane programy opieki powinny uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego Programu. Zatem *Gminny Program Opieki nad Zabytkami gminy Osieczna na lata 2015-2018* w roku 2019 r. stracił swoją ważność. Niniejsze opracowanie ma być uaktualnieniem poprzedniego dokumentu.

Celem opracowania *Programu opieki nad zabytkami gminy Osieczna na lata 2024-2027* jest określenie zasadniczych kierunków działań i zadań na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego gminy Osieczna oraz opieki nad zabytkami gminy, mających służyć efektywnemu zarządzaniu zasobem kulturowym gminy oraz zachęceniu do upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego gminy.

Zgodnie z art. 87, ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r, poz. 840 ze zm.) celem opracowania programu opieki nad zabytkami jest:

- 1) *(uchylony)*
- 2) *uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;*
- 3) *zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;*
- 4) *wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;*
- 5) *podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;*
- 6) *określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;*
- 7) *podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.*

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawą prawną *Programu opieki nad zabytkami gminy Osieczna na lata 2024-2027* jest:

- Art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2022 r., poz. 840 ze zm.);
- Art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r., poz. 572 ze zm.).

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Przy opracowaniu *Programu Opieki nad Zabytkami gminy Osieczna na lata 2024-2027* uwzględniono uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.

Analizując zasoby dziedzictwa kulturowego gminy należy pamiętać, iż zabytki zostały objęte ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela (art. 5, art. 6 ust. 1 i art. 86 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.).

Natomiast głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r., poz. 840 ze zm.). Poniżej przedstawiono najważniejsze przepisy powyższej ustawy, które należy uwzględnić przy opracowywaniu programu opieki nad zabytkami.

Art. 3 mówi, iż **zabytkiem** jest:

– *nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;*

Zgodnie z art. 4 niniejszej ustawy:

Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) *zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;*
- 2) *zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;*
- 3) *udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;*
- 4) *przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;*
- 5) *kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;*
- 6) *uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.*

W art. 6 natomiast stwierdza się, że:

1. *Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:*

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- c) dziełami architektury i budownictwa,
- d) dziełami budownictwa obronnego,
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- f) cmentarzami,
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1479),
- f) instrumentami muzycznymi,
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami,
- d) relikami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

W art. 7 ustawy zostały określone formy ochrony zabytków:

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

Formami ochrony zabytków są:

1) wpis do rejestru zabytków;

1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;

2) uznanie za pomnik historii;

3) utworzenie parku kulturowego;

4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na mocy art. 16, ust. 1:

Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.

Zgodnie z art. 17, ust. 1:

Na terenie parku kulturowego lub jego części mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia dotyczące:

1) prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej;

2) zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych;

3) umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;

3a) zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury;

4) składowania lub magazynowania odpadów.

W myśl art. 18:

1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy określaniu ustaleń strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, strategii rozwoju ponadlokalnego, planów ogólnych gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów odbudowy albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

2. Określając ustalenia strategii, analiz, planów i studiów, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

1) uwzględnić się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.

Art. 19.

1. Określając ustalenia planu ogólnego gminy, miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowego planu odbudowy, uwzględnia się w szczególności ochronę zabytków nieruchomych:

- 1) objętych formami ochrony, o których mowa w art. 7, wraz z ich otoczeniem;
- 2) ujętych w wojewódzkiej lub gminnej ewidencji zabytków.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności:

- 1) ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.

2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3. W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Art. 20.

Projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu.

Art. 21.

Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Art. 22.

1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;

2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;

3)¹ inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Art. 89.

Organami ochrony zabytków są:

1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;

2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

Należy też pamiętać, że zgodnie z art. 7 ust. 1, pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40 ze zm.) wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest **ustawowym zadaniem samorządów**.

W cytowanym powyżej artykule zostały określone zadania własne gminy, w tym dotyczące dziedzictwa kulturowego:

„zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”.

Istotne jest również uwzględnienie innych uregulowań prawnych, dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, które znajdują się w wielu obowiązujących ustawach, w tym w:

- ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2023 r., poz. 977 ze zm.),
- ustawie z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2021 r., poz. 485 ze zm.),
- ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2023 r., poz. 682 ze zm.),

¹ Utracił moc z dniem 18.05.2023 r. w zakresie, w jakim ogranicza prawo własności nieruchomości przez dopuszczenie ujęcia nieruchomości jako zabytku nieruchomego w gminnej ewidencji zabytków, bez zapewnienia właścicielowi gwarancji ochrony prawnej przez dokonaniem takiego ograniczenia, na podstawie wyroku TK z dnia 11 maja 2023 r. sygn. akt P 12/18 (Dz. U. poz. 951).

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

- ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2022 r., poz. 2556 ze zm.),
- ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U z 2022 r. poz. 916 ze zm.),
- ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. z 2023 r., poz. 344 ze zm.),
- ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t.j. Dz.U. z 2020, poz. 194),
- ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (t. j. Dz.U. z 2023 r., poz. 571),
- ustawie z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (t. j. Dz.U. z 2023 r. poz. 70),
- ustawie z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadków i darowizn (Dz. U. z 2021 r. poz. 1043 ze zm.),
- ustawie z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 2337),
- ustawie z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (Dz. U. z 2023 r. poz. 887 ze zm.),
- ustawie z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (t. j. Dz. U. z 2022 r. poz. 2409),
- ustawie z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. z 2022 r. poz. 672 ze zm.),
- ustawie z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 333).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w:

- ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 385),
- ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t. j. Dz.U. z 2022 r., poz. 2393).

Ochronę materiałów archiwalnych natomiast regulują przepisy ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 164).

Sposoby realizacji zapisów Ustaw dotyczące dziedzictwa kulturowego zostały również określone w wielu rozporządzeniach, w tym w:

- rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. nr 212 z 2004 r., poz. 2153),
- rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2018 r., poz. 1609),
- rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia z dnia 10 września 2019 r. (Dz. U. z 2019 r., poz. 1886), zmieniające rozporządzenie z dnia 26 maja 2011 r. (Dz. U. z 2011 r., poz. 661) w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. W oparciu o art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami rozporządzenie określa sposób prowadzenia powyższych rejestrów i wykazów,

- rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 29 września 2022 r. (Dz. U. z 2022 r., poz. 2053), zmieniające rozporządzenie z dnia 16 sierpnia 2017 r. (Dz. U. z 2017, poz. 1674) w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,
- rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 lipca 2019 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2019 r., poz. 1470),
- rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 3 lutego 2006 r. (Dz. U. z 2006 r. nr 25, poz. 181) zmieniające rozporządzenie z dnia 12 maja 2004 r. (Dz. U. z 2004 r. nr 124, poz. 1304) w sprawie odznaki "Za opiekę nad zabytkami",
- rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. z 2004 r. nr 75, poz. 706),
- rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 r. nr 71, poz. 650),
- rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaki informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 r. nr 30, poz. 209).

Z uwagi na fakt, iż w 2003 r. Polska przyjęła Konwencję UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego należy wziąć pod uwagę cele i kierunki ochrony wynikające z Konwencji, czyli potrzebę ochrony dziedzictwa niematerialnego poprzez m. in. identyfikację, badanie, dokumentowanie, promowanie i wspieranie.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

Program opieki nad zabytkami gminy Osieczna na lata 2024-2027 jest zgodny z celami, zasadami i kierunkami wyznaczonymi przez krajowe, wojewódzkie i powiatowe dokumenty programowe – obowiązujące. Dokument ustanawiany przez gminę Osieczna ma za zadanie uzupełniać działania administracji wyższego szczebla dla realizacji ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na poziomie lokalnym.

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) to dokument strategiczny uchwalony przez Radę Ministrów uchwałą nr 8 z dnia 14 lutego 2017 r. Jest obowiązującym, kluczowym dokumentem państwa polskiego w obszarze średnio- i długofalowej polityki gospodarczej. Strategia określa podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym i przestrzennym w perspektywie roku 2030. Głównym jej celem jest „*Tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym*”. W Strategii wyszczególniono także cele szczegółowe:

I. Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną (obszary: Reindustrializacja, Rozwój innowacyjnych firm, Małe i średnie przedsiębiorstwa, Kapitał dla rozwoju, Ekspansja zagraniczna);

II. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony (obszary: Spójność społeczna, Rozwój zrównoważony terytorialnie);

III. Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu (obszary: Prawo w służbie obywatelom i gospodarce, Instytucje prorozwojowe i strategiczne zarządzanie rozwojem, E-państwo, Finanse publiczne, Efektywność wykorzystania środków UE)

oraz obszary wpływające na osiągnięcie celów Strategii: Kapitał ludzki i społeczny, Cyfryzacja, Transport, Energia, Środowisko, Bezpieczeństwo Narodowe.

W obszarze **Kapitał ludzki i społeczny** jako jeden z kierunków interwencji wyznaczono **4. Wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej** argumentując, iż: *inwestowanie w ochronę dziedzictwa, rozwój i modernizację infrastruktury kultury oraz edukację kulturalną – kształcenie odbiorcy i jego kulturowych kompetencji przyczynia się do rozwijania kultury i innowacyjności.*

Wśród działań do 2030 r. zapisano:

- *Ochrona i promocja dziedzictwa narodowego – wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmocnienia kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty; inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO).*

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

- Wzmacnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi międzypokoleniowych, poprzez uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym), likwidacja „białych plam” w dostępie do kultury.

Projekty strategiczne tego obszaru związane z ochroną dziedzictwa kulturowego to:

Dziedzictwo buduje wspólnotę – utworzenie sieci muzeów historycznych, których głównym celem jest opowiadanie o historii Polski z różnych perspektyw. Dzięki synergii uzyskanej w wyniku współdziałania w sieci możliwe będą wspólne: budowanie dostępności (np. poprzez system biletowy), promocja w kraju i za granicą, a także realizacja przedsięwzięć edukacyjnych i wystawienniczych.

Kultura/Dziedzictwo/Wspólnota – wdrożenie instrumentów wsparcia finansowego i pozafinansowego dla bibliotek, domów kultury oraz archiwów państwowych. Planowane jest uruchomienie trzech typów programów: – wspieranie projektów, które pozwolą bibliotekom funkcjonować jako lokalne centra aktywności społecznej oraz miejsca dostępu do wiedzy, jak również zdobywania umiejętności korzystania z nowych technologii; – wspieranie realizowanych przez archiwa państwowe projektów animacyjno-edukacyjnych, w ramach których wzmacniana będzie wiedza społeczności lokalnych o ich dziedzictwie historyczno-kulturowym, przy jednoczesnym uwzględnieniu rozwoju wspólnoty w oparciu o lokalne zasoby i potencjały oraz promocji regionów; – wspieranie projektów, w ramach których domy kultury będą animowały integrację lokalnych społeczności wokół kluczowych problemów lokalnych.

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki Nad Zabytkami

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami to dokument strategiczny uchwalany przez Radę Ministrów na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego zgodnie z zapisami Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Dokument ten określa cele administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na okres czterech lat. Wskazuje on także szczegółowo kierunki działań i zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposób ich finansowania oraz harmonogram ich realizacji. Aktualnie dokument opracowany został na lata 2019-2022 – na ten czas nie ma nowszej wersji programu opieki nad zabytkami o randze krajowej.

Głównym celem *Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami 2019-2022* jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami, który realizowany będzie we współpracy z państwowymi instytucjami kultury i organami administracji publicznej poprzez trzy cele szczegółowe, podzielone na kierunki działania, tj.:

Cel szczegółowy 1: „**Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego**”, podzielony na kierunki działania:

1. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym;
2. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym;

Cel szczegółowy 2: „**Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami**”, podzielony na kierunki działania:

1. Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami;

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

2. Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego;

Cel szczegółowy 3: „**Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego**”, podzielony na kierunki działania:

1. Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa i jego wartości;
2. Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030

Cel główny Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2030 stanowi **wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków**. Cel główny doprecyzowują trzy cele szczegółowe:

Cel szczegółowy 1: Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne;

Cel szczegółowy 2: Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich;

Cel szczegółowy 3: Zwiększenie wykorzystania potencjału kulturowego i kreatywnego dla rozwoju

W ramach celu szczegółowego 2, wyróżniono następujące priorytety:

- 2.1. Tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze,
- 2.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury,
- 2.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury,
- 2.4. Umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę,
- 2.5. Wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą. Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich;

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030

Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030 (SRWP 2030) przyjęta została uchwałą nr 376/XXXI/21 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 12 kwietnia 2021 roku. Jest to jeden z dwóch najważniejszych dokumentów określających na poziomie województwa politykę rozwoju. Dokument ten wskazuje kierunki rozwoju Pomorza do 2030 r.

W Strategii zauważono, że

Region charakteryzuje się dużą różnorodnością kulturową, bogatym dziedzictwem materialnym i niematerialnym oraz tradycjami morskimi. Znaczący potencjał tkwi przede wszystkim w obiektach dziedzictwa kulturowego. Działania na różnych szczeblach administracji, w ramach ochrony zabytków i opieki nad zabytkami dotyczą przede wszystkim zahamowania procesów ich degradacji i poprawy stanu funkcjonowania, przy czym skala działań, w stosunku do potrzeb, jest niewystarczająca.

Analizując ofertę turystyczną i czasu wolnego, zauważono, iż:

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

- *Region charakteryzuje duży potencjał rozwoju turystyki i usług czasu wolnego wynikający ze zróżnicowanego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, co podnosi jego atrakcyjność. Nadmorskie położenie, różnorodność krajobrazowa, wyjątkowa historia Pomorza oraz specyficzne i unikatowe zasoby dziedzictwa kulturowego to kluczowe czynniki stawiające Pomorskie w czołówce najbardziej popularnych destynacji turystycznych w Polsce*

(...) Widoczne są też deficyty w budowie sieciowych produktów turystycznych (szlaków turystycznych, w szczególności w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego, np. sieć parków kulturowych, szlak zamków gotyckich itp.).(...)

Walory przyrodniczo-krajobrazowe i kulturowe tworzą na pomorskiej wsi warunki do rozwoju różnych form spędzania czasu wolnego, w tym turystyki aktywnej, krajoznawczej, wypoczynkowej i kulinarnej, zdrowotnej i agroturystyki, czy ekoturystyki. Pomorskie należy do regionów, w których liczba noclegowych obiektów turystycznych na obszarach wiejskich w ostatnich latach wzrosła najbardziej, bo ponad dwukrotnie.

W Strategii wskazano 3 cele strategiczne uszczegółowione poprzez 12 celów operacyjnych. Zagadnienia ochrony dziedzictwa kulturowego przypisano do celu strategicznego 2. Otwarta Wspólnota Regionalna, gdzie stwierdzono, że: *Niezbędnym czynnikiem budowania wspólnoty będzie także wykorzystanie dziedzictwa (ze szczególnym uwzględnieniem **dziedzictwa kulturowego – materialnego i niematerialnego**) i tradycji Pomorza, a także działania rozwijające świadomość mieszkańców w kluczowych dla regionu obszarach, takich jak aktywność obywatelska, udział w kulturze, ochrona środowiska i klimatu, promocja zdrowego trybu życia, racjonalne zachowania komunikacyjne, cyfryzacja czy przedsiębiorczość.*

Natomiast w ramach celu strategicznego 3. *Odporna gospodarka* jednym z celów operacyjnych uznano 3.3. *Oferta turystyczna i czasu wolnego*. W przesłankach realizacji powyższego celu wymieniono została: *Wysoka atrakcyjność turystyczna, unikatowe walory przyrodnicze i kulturowe, widoczna zmiana oczekiwań odwiedzających województwo związana ze skutkami pandemii COVID-19 oraz coraz większa świadomość zdrowotna i starzenie się społeczeństwa, składają się na główne przesłanki rozwoju oferty turystyki aktywnej (w szczególności rowerowej, wodnej, jeździeckiej), krajoznawczej, wypoczynkowej, prozdrowotnej, karawaningowej, kulinarnej, agroturystyki czy ekoturystyki, a także rekreacji. Kluczowe znaczenie będzie miał również rozwój wysokiej jakości oferty turystycznej i czasu wolnego pozwalającej na wydłużenie sezonu turystycznego, np. poprzez rozwój turystyki uzdrowiskowej czy biznesowej.*

Jednym z pożądaných kierunków zmian ma być *Rozszerzenie oferty czasu wolnego oraz rozwój kompleksowej całorocznej oferty turystycznej, sportowej i kulturalnej.*

Laboratorium Przestrzeni Publicznej

W dniu 29 lipca 2021 roku Zarząd Województwa Pomorskiego podjął decyzję o przyjęciu nowych regionalnych programów strategicznych. Stanowią one kluczowe narzędzie w procesie realizacji Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030, która została przyjęta przez Sejmik Województwa Pomorskiego w dniu 12 kwietnia 2021 roku. Przyjęcie tych programów zakończyło kilkumiesięczny proces konsultacji i współpracy z interesariuszami, którzy aktywnie włączali się w prace nad propozycjami zawartymi w każdym z tych programów.

W najbliższych latach w ramach Regionalnego Programu Strategicznego w zakresie edukacji i kapitału społecznego Pomorskie Biuro Planowania Regionalnego będzie koordynować realizację strategicznego przedsięwzięcia Samorządu Województwa Pomorskiego realizowanego pod nazwą *Pomorskie*

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

Laboratorium Przestrzeni Publicznej. Celem tego przedsięwzięcia jest wzmocnienie kompetencji samorządów lokalnych w zakresie wykorzystania narzędzi służących poprawie jakości i funkcjonalności przestrzeni publicznej oraz **ochrony krajobrazu** oraz promowanie oraz inspirowanie do wykorzystania dobrych praktyk projektowych w zakresie przestrzeni publicznej, które będą mogły być wdrażane zarówno na terenie miast, jak i obszarach wiejskich.

Regionalny Program Strategiczny w zakresie edukacji i kapitału społecznego

Regionalny Program Strategiczny (RPS) w zakresie edukacji i kapitału społecznego jest jednym z zasadniczych narzędzi realizacji SRWP 2030. Dokument ten został przyjęty Uchwałą nr 757/271/21 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 29 lipca 2021 r. Zakres tematyczny RPS, przedstawia działania mające na celu zwiększenie jakości usług edukacyjnych na wszystkich etapach kształcenia z uwzględnieniem potrzeb gospodarki i rynku pracy, postępu technologicznego i wyzwań cywilizacyjnych, rozwój aktywnej i świadomej wspólnoty regionalnej, wzrost identyfikacji mieszkańców z regionem, **zachowanie dziedzictwa kulturowego**, wzmocnienie poczucia więzi mieszkańców ze środowiskiem lokalnym oraz poprawę funkcjonalności i estetyki przestrzeni publicznych służących wzajemnej integracji. RPS zawiera również charakterystykę przedsięwzięć strategicznych wynikających ze zobowiązań Samorządu Województwa Pomorskiego zapisanych w SRWP 2030.

W części operacyjnej dokumentu, wyznaczono cele szczegółowe. Cel szczegółowy 2. *Kapitał Społeczny* wskazuje działania służące zwiększeniu identyfikacji mieszkańców z regionem oraz utrwalanu otwartości Pomorzanie na różnorodność i dialog, zachowaniu dziedzictwa materialnego i niematerialnego regionu oraz podnoszeniu kompetencji kadr kultury i turystyki. W ramach Priorytetu 2.1 *Społeczne funkcje kultury*, wskazano zakres działań mających na celu *wzrost identyfikacji mieszkańców z regionem, zachowanie dziedzictwa niematerialnego i materialnego, rozwój infrastruktury kultury, zwiększającej spójność społeczną województwa i dostępność kultury pełniącej funkcje społeczno-kulturalne oraz zwiększającej dostępność kultury, budowanie wrażliwej na różnorodność, otwartej na dialog i współpracę wspólnoty, podnoszenie kompetencji kadr kultury i turystyki/krajoznawstwa*. Ponadto zwrócono uwagę na potrzebę stałej opieki i prowadzenia systematycznych działań na rzecz zabezpieczenia obiektów zabytkowych oraz wskazano potrzebę adaptacji ich do nowej funkcji, ponieważ głównym zagrożeniem dla zachowania zabytków jest brak ich użytkowania. I tak w ramach Działania 2.1.2 *Rozwój infrastruktury kultury i zachowanie dziedzictwa materialnego* wskazano m. in. interwencje mające na celu:

- *Przeciwdziałanie procesowi degradacji zabytków oraz poprawa stanu zachowania obiektów i obszarów zabytkowych.*
- *Przywracanie wartości obiektom i zespołom zabytkowym m. in. poprzez nadanie im nowych funkcji służących celom społecznym, kulturalnym i turystycznym.*

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Pomorskiego 2030

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego 2030 został przyjęty uchwałą Nr 318/XXX/16 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 29 grudnia 2016 r.

W ramach celu polityki przestrzennego zagospodarowania województwa C.3. *ZACHOWANE ZASOBY I WALORY ŚRODOWISKA* został określony kierunek polityki przestrzennego zagospodarowania województwa odnoszący się bezpośrednio do krajobrazu kulturowego województwa - K.3.2.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

OCHRONA OBSZARÓW O CHARAKTERYSTYCZNYM KRAJOBRAZIE KULTUROWYM LUB ZNACZENIU HISTORYCZNYM

Określono zasady zagospodarowania przestrzennego, wskazujące sposób realizacji kierunku 3.2.:

3.2.1. Zasada harmonijnego kształtowania zagospodarowania przestrzennego obszarów i obiektów o wartościach kulturowych i krajobrazowych oraz ich otoczenia, w szczególności wpisanych do rejestru oraz wojewódzkiej ewidencji zabytków, ustanowionych pomników historii i parków kulturowych.

3.2.2. Zasada ochrony walorów widokowych, w tym panoram oraz przedpoli ekspozycyjnych zabytkowych wsi i miast, obiektów zabytkowych oraz dóbr kultury współczesnej stanowiących dominanty architektoniczne.

3.2.3. Zasada ochrony dziedzictwa archeologicznego i udostępniania stanowisk archeologicznych posiadających czytelną formę krajobrazową dla celów dydaktycznych, naukowych i turystycznych, poprzez np. tworzenie parków kulturowych dziedzictwa archeologicznego.

3.2.4. Zasada kształtowania w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego sieci szlaków kulturowych, wyposażonych w odpowiednią infrastrukturę towarzyszącą oraz rozpoznawalny w przestrzeni system identyfikacji wizualnej.

3.2.5. Zasada kształtowania otoczenia obiektów dziedzictwa kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej w sposób kreujący przestrzeń publiczną integrującą mieszkańców, z uwzględnieniem i poszanowaniem wartości kulturowych i krajobrazowych.

3.2.6. Zasada stosowania tradycyjnych dla poszczególnych części regionu form architektury wiejskiej (w zakresie bryły, kształtu dachu, detalu architektonicznego i materiałów wykończeniowych).

3.2.7. Zasada zachowania wartościowych drewnianych obiektów dziedzictwa kulturowego in situ, a w sytuacjach, które tego wymagają, przenoszenia najwartościowszych obiektów do parków lub muzeów etnograficznych.

3.2.8. Zasada obejmowania ochroną planistyczną w ustaleniach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obiektów ujętych w gminnych ewidencjach zabytków oraz wartościowych obiektów historyczno-kulturowych nie objętych dotychczas żadną prawną formą ochrony.

3.2.9. Zasada określania w treści studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, obszarów i obiektów o wysokich wartościach kulturowych, proponowanych w Planie do objęcia ochroną w postaci pomników historii i parków kulturowych. Brak woli określenia tych obszarów wymaga indywidualnego uzasadnienia w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

3.2.10. Zasada uwzględniania w gminnych dokumentach planistycznych programów opieki nad zabytkami, sporządzanych w oparciu o aktualne gminne ewidencje zabytków, a w przypadku braku programów opieki nad zabytkami i ewidencji gminnej, uwzględnianie ewidencji wojewódzkiej.

W ramach celu polityki przestrzennej C.4. **URUCHOMIONE POTENCJAŁY ROZWOJOWE OBSZARÓW FUNKCJONALNYCH**, określono następujące zasady związane z dziedzictwem kulturowym:

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

4.3.3. Zasada priorytetowego podejścia do ochrony środowiska przyrodniczego, kulturowego i krajobrazu na obszarach atrakcyjnych dla rozwoju funkcji turystycznych i rekreacyjnych, zwłaszcza wokół większych zbiorników i cieków wodnych.

4.3.10. Zasada kontynuowania wzorców architektury i budownictwa, charakterystycznych dla obszaru i wykorzystanie w działaniach kształtujących przestrzeń.

4.3.11. Zasada zachowania i wyeksponowania wartościowych zasobów dziedzictwa kulturowego jako nośnika pamięci zbiorowej i wartości wspólnych dla kultury właściwej dla danego obszaru.

Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie pomorskim na lata 2021-2024

W Programie zamieszczono charakterystykę zasobów dziedzictwa kulturowego województwa pomorskiego, sformułowano cele, priorytety i typy działań na rzecz jego zachowania.

Program opisuje najważniejsze cele i kierunki działań w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami zaplanowane na 4 kolejne lata. Są to zarówno działania administracyjne, jak i działania edukacyjne i promocyjne. Mają być one realizowane przez samorząd województwa pomorskiego oraz jego jednostki organizacyjne: Pomorskie Biuro Planowania Regionalnego, Pomorski Zespół Parków Krajobrazowych oraz pomorskie muzea.

W dokumencie tym wymienia się przede wszystkim wsparcie konserwacji i renowacji obiektów charakterystycznych dla regionu, w tym elementów dziedzictwa morskiego, zabytków architektury sakralnej (kościół, klasztorów czy cmentarzy), zespołów dworskich i pałacowych, parków i ogrodów. Równie ważne będzie wykonywanie specjalistycznych opracowań, inwentaryzacji oraz ekspertyz, a także montaż specjalistycznych instalacji zabezpieczających obiekty zabytkowe i muzealia przed pożarem, zniszczeniem lub kradzieżą.

Natomiast w ramach działań edukacyjnych i promocyjnych przewidziano np. organizowanie konferencji, wystaw, przedstawień, festiwali i konkursów, tworzenie i oznakowanie szlaków kulturowych oraz wspieranie lokalnych organizacji kultywujących regionalne tradycje i obyczaje oraz upamiętniających wydarzenia i postaci historyczne.

Celem niniejszego dokumentu, przyjętego uchwałą nr 455/XXXVIII/21 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 29 listopada 2021 roku, jest podtrzymanie celu z poprzedniej edycji Programu (2016-2019):

Wzmocnienie poziomu ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym województwa pomorskiego, służące zachowaniu zabytków, budowaniu tożsamości regionalnej oraz promocji turystycznej regionu.

Cel ten ma być realizowany poprzez działania w ramach 2 priorytetów i 4 kierunków:

- priorytet 1: zachowanie dziedzictwa kulturowego regionu:
  - kierunek 1.1: Ochrona dziedzictwa kulturowego służąca budowaniu tożsamości regionalnej;
  - kierunek 1.2: Opieka nad zabytkami
- priorytet 2: upowszechnianie i popularyzacja dziedzictwa kulturowego regionu:
  - kierunek 2.1: Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym;
  - kierunek 2.2: Wspieranie działań na rzecz zachowania niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027 Uchwała w sprawie przyjęcia zasad udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonych na obszarze województwa pomorskiego

W celu zachowania wojewódzkich zasobów dziedzictwa kulturowego, Sejmik Województwa Pomorskiego podjął 8 grudnia 2014 roku uchwałę Nr 33/III/14 w sprawie przyjęcia zasad udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonych na obszarze województwa pomorskiego, stwarzając możliwość realizacji dotacji celowej na prace prowadzone przy zabytkach. Dokument ten określa procedury udzielania dotacji.

Strategia Rozwoju Powiatu Starogardzkiego 2021-2027

W Strategii została określona wizja powiatu starogardzkiego:

POWIAT STAROGARDZKI MIEJSCEM ZRÓWNOWAŻONEGO I BEZPIECZNEGO ŻYCIA

W Strategii została określona również misja powiatu starogardzkiego:

Rozwijamy potencjał społeczny i gospodarczy naszego Powiatu dla dobra jego mieszkańców, przedsiębiorców, inwestorów, turystów – poprzez poprawę dostępu do infrastruktury, pełne wykorzystanie lokalnych zasobów i szans rozwojowych, umacnianie dobrego poziomu oświaty i ochrony zdrowia, dbając o środowisko przyrodnicze w myśl zasad zrównoważonego rozwoju oraz integracji społeczności lokalnej z udziałem samorządu kierującego się zasadami współdziałania i partnerstwa.

Strategia Rozwoju Powiatu Starogardzkiego 2021-2027 określa cele strategiczne, cele operacyjne i działania. W ramach **Celu operacyjnego 4.4 Ochrona i kształtowanie dziedzictwa kulturowego powiatu** zaplanowano **Działanie 4.4.1 Rozwój kompleksowej współpracy na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i opieki nad zabytkami..**

W diagnozie dotyczącej Zasobów i Dziedzictwa Kulturowego Powiatu Starogardzkiego postawiono następujące wyzwania:

1. Zarządzanie dziedzictwem kulturowym Powiatu Starogardzkiego.
2. Ochrona krajobrazu kulturowego Powiatu Starogardzkiego.
3. Popularyzacja i dokumentacja walorów dziedzictwa kulturowego Powiatu Starogardzkiego.

Program opieki nad zabytkami powiatu starogardzkiego na lata 2014-2017

Program opieki nad zabytkami Powiatu Starogardzkiego na lata 2014-2017 został przyjęty przez Radę Powiatu Starogardzkiego Uchwałą Nr XXXV/291/2014 z dnia 7 marca 2014 r. Dotychczas nie przyjęto nowszej wersji Programu.

Celem strategicznym Programu jest:

Zachowanie dziedzictwa kulturowego służące społeczno- gospodarczemu rozwojowi powiatu.

Metodą do realizacji tak określonego celu będzie:

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

Jakościowe i ilościowe powiększenie form ochrony zabytków i opieki nad zabytkami stosowanych przez władze powiatu przy wykonywaniu zadań własnych realizowanych na rzecz lokalnego środowiska: infrastruktury podstawowej, społecznej oraz lokalnej społeczności (zasobów ludzkich).

Cel ten będzie realizowany w ramach trzech Priorytetów:

I. ZARZĄDZANIE DZIEDZICTWEM KULTUROWYM POWIATU

II. OCHRONA KRAJOBRAZU KULTUROWEGO POWIATU

III. POPULARYZACJA I DOKUMENTACJA WALORÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO POWIATU

W ramach Priorytetu I zostały określone kierunki działań

1. **Podjęcie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych**
2. **Podjęcie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami**

W ramach Priorytetu II został określony jeden kierunek działań, tj. **1. Rozszerzenie zasobu i ochrony środowiska kulturowego powiatu**

W ramach Priorytetu III zostały określone kierunki działań

1. **Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym**
2. **Promocja dziedzictwa kulturowego**

Wśród zadań w każdym z priorytetów znalazło się wspieranie i współpraca z gminami.

W Programie opieki nad zabytkami Powiatu Starogardzkiego na lata 2014-2017 miejscowość Długie została wymieniona w podrozdziale dotyczącym **Zabytków postulowanych do objęcia ochroną prawną**. Proponowane jest utworzenie Parku Kulturowego oraz wpisane do rejestru zabytków układu ruralistycznego wsi:

*Ze względu na zachowane wartości przestrzenne, architektoniczne oraz historyczne i kulturowe wsi **Długie** (gm. Osieczna) oraz **Kasparus** (gm. Osiek) postuluje się objęcie ich ochroną konserwatorską w formie utworzenia **parku kulturowego**.*

***Długie**, gmina Osieczna, układ ruralistyczny. Wieś ulicówka nad jeziorem Długie, z zachowaną drewnianą, tradycyjną kociewską zabudową mieszkalną i gospodarczą.*

Wśród obiektów i zespołów proponowanych do wpisu do rejestru, z obszaru gm. Osieczna wymieniono 15 obiektów:

- budynek mieszkalny, Długie 5, budynek mieszkalny, Długie 9, budynek mieszkalny, Długie 10, budynek mieszkalny, Długie 21, budynek mieszkalny, Klaniny 20, budynek mieszkalny, Klaniny 39, budynek mieszkalny, Osieczna, ul. Kościuszki 44, budynek mieszkalny, Osieczna, ul. Sienkiewicza 20, budynek mieszkalny, Osówek 75, budynek mieszkalny, Osówek 83, budynek mieszkalny, Szlachta, ul. Ceramiczna 5, budynek mieszkalny, Szlachta, ul. 3 Maja 53, budynek mieszkalny, Zdrójno 4, budynek mieszkalny, Zdrójno 13, budynek mieszkalny, Zimne Zdroje 18.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

Program opieki nad zabytkami gminy Osieczna na lata 2024-2027 jest zgodny z dokumentami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej gminy, tj.: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Osieczna, strategią rozwoju gminy Osieczna na lata 2016-2025 oraz miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego.

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy) Strategia Rozwoju Gminy Osieczna na lata 2016-2025

Wg Strategii Rozwoju gminy Osieczna na lata 2016-2025, uchwalonej uchwałą nr XIX/115/2016 Rady Gminy Osieczna z dnia 28 grudnia 2016 roku r., wizją rozwoju Gminy Osieczna przedstawia pożądany stan gminy w przyszłości, do którego realizacji dążyć będzie odpowiednio dysponując posiadanymi zasobami.

Gmina Osieczna – gmina, w której dobrze się żyje, spokojnie mieszka, i miło wypoczywa, wykorzystująca swoje położenie w sercu Borów Tucholskich i eksponująca swoje walory przyrodnicze i kulturalne

Dokument strategii wyznacza szereg celów strategicznych i programów operacyjnych służących realizacji wyznaczonej wizji. Jednym z działań w ramach programu mającemu służyć *Zaspokojeniu potrzeb kulturalnych mieszkańców Gminy*, wyznaczono:

Kultywowanie i promocja tradycji, poprzez kontynuację wszelkich działań przypominających i utrwalających tradycje lokalne. Np. w formie organizacji konkursów artystycznych o charakterze lokalnym, wspieranie: tworzenia wystaw, zespołów kultywujących lokalną twórczość, zachowanie dziedzictwa kulturowego poprzez organizację warsztatów artystycznych i rękodzielniczych.

Zadania zawarte w Programie opieki nad zabytkami gminy Osieczna są zgodne z działaniami z zakresu dziedzictwa kulturowego zawartymi w dokumencie strategicznym gminy Osieczna.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Osieczna

Aktualnie gmina jest w końcowej fazie opracowania zmiany dokumentu studium. Obowiązujące Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Osieczna zostało przyjęte uchwałą nr XXV/156/2005 Rady Gminy w Osiecznej z dnia 31 marca 2005 roku.

W dokumencie tym określono wymogi ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej wskazując obszary i obiekty postulowane do wpisania do rejestru zabytków: tj. kościół parafialny we wsi Osieczna; zespół tradycyjnych chat kociewskich we wsi Długie; zespoły ruralistyczne wsi Długie, Klaniny, Osieczna, Osówek, Szlachta, Małe i DużeKrówno oraz Zdrójno oraz określając następujące wytyczne do planów miejscowych:

- uwzględnienie w zapisie ustaleń zasad określonych w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w stosunku do obiektów objętych ochroną prawną;

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

- uwzględnienie w zapisie ustaleń zasad ochrony dziedzictwa materialnego sformułowanych w materiałach planistycznych niniejszym studium oraz zaleconym do opracowania studium architektoniczno-konserwatorskim określającym między innymi charakterystyczne parametry lokalnej tradycji budowlanej;
- uwzględnienie w zapisie ustaleń zasad ochrony dziedzictwa organizacji struktur przestrzennych sformułowanych w/w materiałach planistycznych oraz zaleconym do opracowania studium krajobrazowo-przyrodniczym określającym zasady ekspozycji zabytkowych zespołów ruralistycznych, w tym zasady zagospodarowania i użytkowania terenów;
- uwzględnienie w zapisie ustaleń zasad ochrony elementów struktury przestrzennej ze względu na ich wartość historyczną, kompozycyjną i kulturową, takich jak: leśniczówki, kapliczki murowane, cmentarze, krzyże przydrożne, historyczne układy dróg i inne;
- na obszarach objętych strefą ochrony archeologicznej należy sformułować ustalenia określające zasady ewentualnej ekspozycji krajobrazowej.

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami Gminy Osieczna na lata 2015-2018

Nie wszystkie zadania ujęte w poprzednim Programie udało się zrealizować. Realizacje tych zadań, które z jakichś powodów nie zostały zrealizowane lub dokończone należy kontynuować.

Do wielu z planowanych zadań poprzedniej edycji Programu Opieki nad Zabytkami zrealizowanych lub nie, znajdują się odniesienia w niniejszym dokumencie.

Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego

Gmina Osieczna posiada bardzo niski stopień pokrycia miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego – właściwie są to tylko cztery obowiązujące plany o niewielkich powierzchniach. Plany te dotyczą niewielkich obszarów, poza dawnymi układami miejscowości, konkretnych, nowych inwestycji, czyli obszarów na których nie znajdują się zasoby dziedzictwa kulturowego: obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Obowiązujące plany miejscowe sporządzone były wg dwóch różnych uregulowań prawnych. Trzy plany miejscowe w m. Szlachta wg ustawy z 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym, jeden plan w m. Osieczna wg ustawy z 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

Tab. 1 Wykaz obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

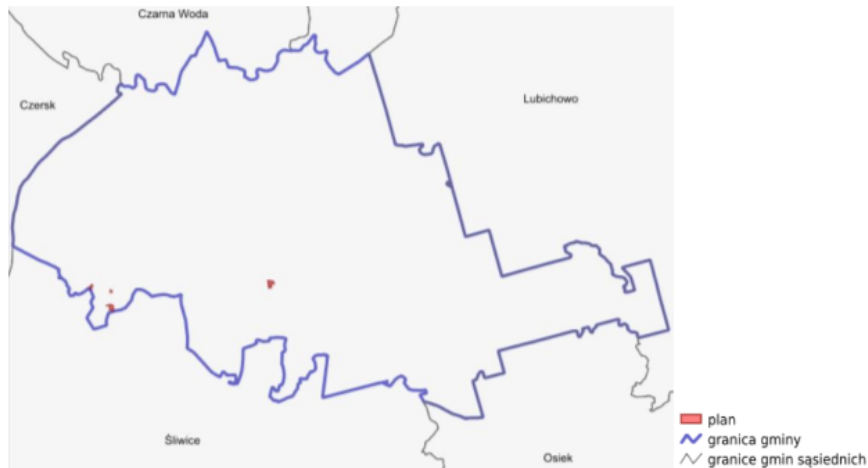
Lp.	Nazwa planu	Powierzchnia mpzp [ha]	Data uchwalenia i nr uchwały Rady Gminy
1.	Zmiana do miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Osieczna dotyczącej działki nr 215/1 położonej we wsi Szlachta w gminie Osieczna	0,78	Uchwała Nr XV/96/96 Rady Gminy w Osiecznej z dnia 5.11.1996 roku
2.	Zmiana do miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Osieczna	1,60	Uchwała Nr XV/97/96 Rady Gminy w Osiecznej z dnia 5.11.1996 roku

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

	dotyczącej działki nr 399 położonej we wsi Szlachta w gminie Osieczna		
3.	Zmiana do miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Osieczna dotyczącej działek nr 433, 434, 435 położonych we wsi Szlachta w gminie Osieczna	0,26	Uchwała Nr XV/98/96 Rady Gminy w Osiecznej z dnia 5.11.1996 roku
4.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu wsi Osieczna dot. działki nr 658 w gminie Osieczna	2,51	Uchwała Nr XVII/86/2008 Rady Gminy w Osiecznej z dnia 09.07.2008 roku

Obowiązujące plany miejscowe obejmują łącznie ok. 5,15 ha, z czego ok. 2,64 ha w miejscowości Szlachta i ok. 2,51 ha w miejscowości Osieczna, co stanowi ok. 0,04% pokrycia planami powierzchni gminy Osieczna ($123,26 \text{ km}^2 = 12326 \text{ ha}$).

Aktualnie zgodnie z przeznaczeniem w planach miejscowych zainwestowane zostało ok. 2,64 ha terenów w m. Szlachta. Natomiast na terenach w miejscowości Osieczna dotychczas nie rozpoczęła się jeszcze żaden proces inwestycyjny.

Ryc. 1. Pokrycie miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego obszaru gminy Osieczna (źródło: <https://osiecznastarogardzka.e-mapa.net/>).

Obowiązujące w gminie Osieczna miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego nie mają znaczenia dla ochrony dziedzictwa kulturowego gminy

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy**5.2.1. Zarys historii obszaru gminy²**

Osadnictwo na terenie gminy Osieczna w czasach historycznych zaczęło rozwijać się stosunkowo późno bo dopiero od XVII w., co wynikało z położenia tego obszaru w zwartym kompleksie Borów Tucholskich. Podstawą były nadania królewskie przeważnie na piece smolne. Do najstarszych należą osady położone w dolinie rzeki Wdy. Żimne Zdroje powstały w I poł. XVII w. lecz – zniszczone w czasie wojen szwedzkich – zostały ponownie zasiedlone w 1665 r. W Szlachcie założono piec smolny w 1717 r. zaś wieś Długie pod koniec XVII w. – w 1789 r. istniała tu nowa osada składająca się z dwóch domostw. Pozostałe wsie powstały zapewne w tym samym czasie na wypaleniskach wokół pieców smolnych, w pobliżu cieków wodnych, choć historyczne wiadomości o nich pochodzą dopiero z XIX w., kiedy – wraz z rozwojem industrialnym kraju – zaczął się rozwijać przemysł drzewny i gospodarka leśna. W terenie natrafiono na ślady osadnictwa neolitycznego oraz grobów skrzynkowych (Starzyska). Prawdopodobnie istniał tu gród(ek) wczesnośredniowieczny, w wiekach XIV-XIX były tu piece smolne (resztki jednego z nich, 1 km na północ od agronomówki). 1,2 km na północ od agronomówki zachowały się ślady grobów żołnierzy napoleońskich. Wieś nawiedzały w przeszłości liczne pożary, z których ostatni w 1971 r. zniszczył budynki 7 gospodarzy w centrum wsi. Przetrwwały wspomnienia o areszcie gminnym, specjalnie urządzonym w stodole przynależnej do plebanii, oraz o aresztach tymczasowych w podpiwniczeniu leśn. Leśny Dwór i w pomieszczeniach biura Amtskommissarza przy dawnej ul. Świerczewskiego 9 w Osiecznej (Kościszki), w których hitlerowcy bezprawnie więzili, a nawet mordowali Polaków. Istniała Komenda Gminna Tajnej Organizacji Wojskowej „Gryf Pomorski” (Niemczyk), na polecenie której m.in. dokonano na stacji w Osiecznej dywersji kolejowej 12.11.1943 r. Po wojnie wieś się rozbudowała o nowe osiedla mieszkaniowe. Powstały m.in. nowy zespół magazynów, wielobranżowy pawilon handlowy i biura GS, Dom Kultury, nowa szkoła, agronomówka, remiza strażacka i Ośrodek Zdrowia. Powstała wielobranżowa SKR. Wieś i okolice otrzymały światło elektryczne (1962 r.). Istotną rolę w funkcjonalno – przestrzennym przekształceniu się układu, który nosi cechy układu wieloogniskowego była zabudowana w początkach XX wieku linia kolei żelaznej w relacji Szlachta – Skórcz. Odtąd procesy rozwojowe uległy znacznemu zróżnicowaniu i ożywieniu gospodarczemu, a wsie, w których zbudowano stacje kolejowe tj. Szlachta i Osieczna przekształciły się w główne ogniska struktury osadniczej gminy. Zaczęły tam powstawać drobne zakłady przetwórstwa drzewnego i rolniczego. Zaczęto również wykorzystywać skromne zasoby kopalin (żwir, piasek), na bazie których powstały wytwórnie materiałów budowlanych.

Na terenie gminy występuje kilka wsi o wysokim stopniu zachowania historycznego układu przestrzennego i zabytkowej substancji. Do najcenniejszych należy wieś Długie, gdzie nie tylko układ wsi, ale niemal cała jej zabudowa zachowały historyczną formę o wybitnym walorze zabytkowym i etnograficznym. Spośród pozostałych zespołów ruralistycznych, do najcenniejszych ze względu na stosunkowo dobry stopień zachowania historycznego układu i zabytkowej substancji, należą wsie: Krówno Duże i Krówno Małe, których dodatkowym walorem jest malownicze usytuowanie w dolinie rzeki Prusiny, a także Klaniny (położone nad jeziorem o tej samej nazwie w dolinie rzeki Wdy) Osieczna, Osówek, Szlachta oraz śródleśna wieś Zdrójno. Do miejscowości o zabytkowych układach, lecz o niskim

² Na podstawie informacji zawartych w „Gminnym Programie Opieki Nad Zabytkami Gminy Osieczna na lata 2015-2018” – uchwalony uchwałą Nr X/52/2015 Rady Gminy Osieczna z dn. 17 listopada 2015 r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

stopniu zachowania struktury zabytkowej należą Zimne Zdroje i Jastrzębie. Do najcenniejszych obiektów zabytkowych na obszarze gminy Osieczna należy pochodzący z około z 1800 r. dom mieszkalny nr 7 z podcieniem wnękowym w miejscowości Długie – obiekt ten został wpisany do rejestru zabytków woj. Pomorskiego (pozycja nr 843).

5.2.2. Krajobraz kulturowy

Definicja krajobrazu kulturowego jest zawarta w art. 3 pkt. 14 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. **Krajobraz kulturowy to postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka.**

Główny cel ochrony krajobrazu kulturowego zobrazowały Pawłowska i Swaryczewska (2002)³ w słowach: „*Na współczesny krajobraz kulturowy składa się większa lub mniejsza liczba elementów odziedziczonych po przodkach. Można powiedzieć, że krajobraz, zwłaszcza gdy zawiera wiele pamiątek przeszłości, jest formą zapisu tradycji miejsca. Przez taki historyczny krajobraz zyskujemy informację o stanie miejsca w przeszłości, dzięki autentycznej scenarii łatwiej potrafimy wyobrazić sobie dawne wydarzenia. W ten sposób nawiązujemy łączność z poprzednimi pokoleniami. Powinniśmy pamiętać, że w „księdze krajobrazu” zapisujemy także nasz przekaz dla następnych pokolei.*”

Pohutnicze pochodzenie większości wsi na obszarze gminy Osieczna dostrzega się w sposobie ich rozplanowania: są to przeważnie wsie o układach nieregularnych, wielodrożnych (Osieczna, Szlachta, Klaniny, Zdrójno), często z czytelnym w układzie drożnym pierwotnym „załączkiem” osadniczym w postaci trójkątnego placu bądź widlicowego układu dróg (tego typu układy posiadają jeszcze wsie: Jastrzębie, Duże Krówno, Klaniny). Jedynie wsie Osówek i Długie posiadają układy ulicowe. W przypadku Osówka jest to układ wynikający z pierwotnego rolniczego charakteru wsi, natomiast we wsi Długie układ ten wydaje się wskazywać na pierwotny rybacki charakter osady. Dzisiejsza sieć komunikacyjna opiera się na starych szlakach ukształtowanych w procesie historycznym.

Układy ruralistyczne i krótka charakterystyka najważniejszych wsi gminy

Osieczna – wieś położona w południowej części gminy nad rzeką Prusina, o układzie wsi wielodrożnej. Układ wsi zachowany. We wsi znajduje się 56 obiektów zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

³ K. Pawłowska, M. Swaryczewska, „Ochrona dziedzictwa kulturowego. Zarządzanie i partycypacja społeczna”. Kraków, 2022.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

Małe Krówno i Duże Krówno – wsie położone na południe od Osiecznej. **Małe Krówno** położone w bezpośrednim sąsiedztwie Osiecznej, to wieś wielodrożna o rozproszonym układzie. We wsi znajduje się 14 obiektów ujętych w GEZ. Zauważalny jest nacisk inwestycyjny wskutek czego następuje „rozciganie się” miejscowości. **Duże Krówno** położone dalej na południe, to dawna wieś ulicowa złożona z dużych zagród. Duży nacisk inwestycyjny powoduje „rozciganie się” wsi w kierunku pn-pd. We wsi znajduje się 8 obiektów ujętych w GEZ.

Szlachta – wieś położona w południowo-zachodniej części gminy, stanowiąca drugi co do wielkości ośrodek społeczno-gospodarczy gminy. Układ wielodrożny wsi zachodony i chroniony w GEZ. Poza tym we wsi znajduje się 29 obiektów ujętych w GEZ. Wieś o o największym nacisku inwestycyjnym wskutek zasobów naturalnych – tereny wydobycia kruszywa.

Osówek – wieś położona w południowo-zachodniej części gminy o typowym układzie ulicówki. Układ ruralistyczny wsi bardzo dobrze zachowany, chroniony w GEZ. Poza tym w GEZ figuruje jeszcze 29 obiektów z obszaru wsi oraz 3 obiekty z osady

Osówek-Półka.

Starzyska – niewielka wieś położona w centralnej części gminy, pomiędzy dwoma jeziorami. Wieś stanowi kilka zagród położonych wzdłuż ulicy. Układ wsi zachowany.

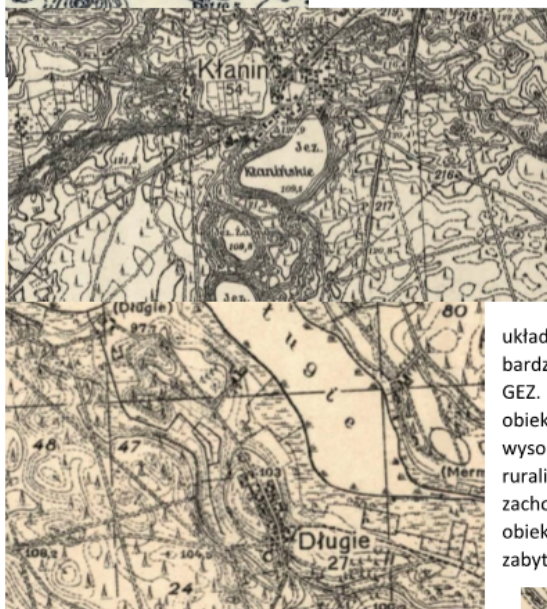
PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

Jastrzębie i Zimne Zdroje – położone nad rzeką Wdą, w północnej części gminy. **Jastrzębie** – niewielka wieś składająca się z kilku większych zagrod. We wsi znajdują się 3 obiekty figurujące w GEZ.

Zimne Zdroje – wieś o układzie wielodrożnym, złożona z większych zagrod. Układ wsi zachowany. We wsi znajduje się 6 obiektów figurujących w GEZ.

Klaniny – wieś położona w północnej części gminy nad Jeziorem Klanińskim, o układzie wielodrożnicy. Uład ruralistyczny wsi zachowany, chroniony w GEZ. Poza tym w GEZ figuruje jeszcze 19 obiektów z obszaru wsi.

Długie – wieś położona we wschodniej części gminy, nad Jeziorem Długie. Wieś o typowym układzie ulicówki. Uład ruralistyczny wsi bardzo dobrze zachowany, chroniony w GEZ. Poza tym w GEZ figuruje jeszcze 11 obiektów z obszaru wsi. Wieś o bardzo wysokich walorach kulturowych: układ ruralistyczny zabudowa bardzo dobrze zachowana. We wsi znajduje się jedyny obiekt w gminie wpisany do rejestru zabytków województwa pomorskiego.

Cisiny – niewielka wieś położona we wschodnim krańcu gminy, o typowym układzie ulicowym, dobrze zachowanym. We wsi znajdują się 2 obiekty figurujące w GEZ.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

Zdrójno – wieś położona w południowej części gminy nad rzeką Brzezianek, o układzie wielodrożnym. We wsi znajdują się 3 obiekty figurujące w GEZ.

(źródło: Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego gminy Osieczna, źródła map: mapy WIG z 1933 r. zebrane na stronie <http://www.mapy.eksploracja.pl/>)

Na terenie gminy Osieczna występują poniższe typy zabytków:

a) **zabytkowe układy ruralistyczne**: Na terenie gminy struktura architektoniczna wsi zachowała się dość dobrze. W większości z nich skala i charakter zabudowy utrzymały się i nadal są czytelne w krajobrazie miejscowości. Najbardziej wartościowe układy ruralistyczne wsi do ochrony to miejscowości: Szlachta, Osówek, Małe Krówno, Klaniny, Długie.

b) **dzieła architektury i budownictwa**: Obszar gminy Osieczna wyróżnia się bogatym zasobem tradycyjnego budownictwa powstałego na przestrzeni XIX i X w. Dotyczy to zarówno specyficznego kształtowania przestrzeni ruralistycznej jak i swoistej, doskonale jeszcze zachowanej i w naturalny sposób kontynuowanej - tradycji budowlanej.

Tradycyjne budownictwo na terenie gminy Osieczna wznoszone było w całości z drewna. Posługiwano się techniką wznoszenia domów na zręb (na narożach), ale okna i drzwi wstawiano „w słupy”. Jest to tzw. technika mieszana zrębowo-sumikowo-łątkowa charakterystyczna dla budownictwa XIX w. w pñ. Borach i na pñd. Kaszub i Kociewia. Domy posiadały dachy dwuspadowe o połaciach pochylonych o 45°. Przykłady domów drewnianych wzniesionych w wyżej wspomnianej technice ciesielskiej lecz z dachami półpłaskimi (również dwuspadowymi) na wysokich ściankach kolankowych powstały przeważnie na przełomie XIX i XX w. czasami oryginalnie, ale często w wyniku przebudowy dachu stromego na starszych budynkach o dachu pierwotnie stromym. Szczyty domów deskowano pionowo podobnie jak ścianki kolankowe. Dachy kryte były oryginalnie słomą w przeszłości także gontem (dranicą) i wrzosem. Na dachach półpłaskich kładziono Papę. Budownictwo ludowe w gminie Osieczna posługiwało się też dekoracją architektoniczną — były to: drewniane opaski wokółokienne niekiedy ozdobnie wycinane lub proste z trójkątnie zwieńczoną deską nadokienną okiennice płycinowe, stolarka drzwiowa, profilowane końcówki belek stropowych i krokwi, wycięte ozdobnie lub podparte profilowaną deską dolne partie pionowego odeskowania szczytów i ścianek kolankowych. Elementem charakterystycznym dla regionu i bogato zdobionym były kryte dwuspadowymi daszkami, wsparte na słupkach ganki wejściowe dostawiane tak od strony ulicy jak i od podwórza, Obok domów drewnianych na obszarze gminy występuje też budownictwo tradycyjne z Orły — przeważni są to budynki małe o zredukowanym, programie funkcjonalnym oraz budynki inwentarskie.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

Tradycyjna zagroda na terenie gminy Osieczna to zagroda dwubudynkowa. Zagrody wielobudynkowe tj. z oddzielnymi budynkami mieszkalnym, stodołą i inwentarskim występują tylko w najzamożniejszych gospodarstwach. W zabudowie wiejskiej dominuje typ zagrody z budynkiem mieszkalnym usytuowanym kalenicą równoległą do ulicy wiejskiej i z budynkiem gospodarczym zamykającym podwórze po przeciwnej stronie. Inne ustawienia budynków względem drogi są rozwiązaniami archaicznymi, albo wymuszonym swoistym usytuowaniem lub kształtem działki. Dom mieszkalny poprzedzał od strony drogi niewielki przedogródek, zagrodzie towarzyszył też zazwyczaj niewielki sad. Od frontu sadzono często drzewa (dwa, rzadziej cztery) — przeważnie lipy, flankujące wejście i osłaniające ganek.

d) zabytki archeologiczne: na terenie gminy Osieczna znajdują się trzy zinventaryzowane stanowiska archeologiczne, żadne z nich nie jest wpisane do rejestru zabytków archeologicznych województwa pomorskiego. Zabytki archeologiczne opisane zostały w rozdziale 5.2.5. Ich spis znajduje się w tabeli 3 rozdziale 14. Aneksy.

e) miejsca pamięci: w lasach gminy Osieczna znajduje się wiele mogił grobowych z okresu drugiej wojny światowej. Miejsca takie można odnaleźć w różnych zakątkach leśnych. Niezwykle ważną rzeczą jest zachowanie pamięci o bezimiennych bohaterach tych mrocznych dla naszej tożsamości czasów. Są to pomniki i groby upamiętniające ofiary, jakie poniosła ludność miejscowa, a także ludność innych narodowości w latach 1939 – 1945

Tab. 2. Miejsca pamięci na terenach leśnych gm. Osieczna.

L.p.	Leśnictwo	Oddział w leśnictwie, nadleśnictwo Lubichowo	Rodzaj miejsca pamięci
1.	Osieczna	141 a	Konrad Henryk, Bronisława Wróblewska, Helena Mechlińska - polegli w ostatniej wojnie światowej
2.	Osieczna	171 b	grób zamordowanego przez Kłusownika podleśniczego Bronisława Ossowskiego w 1923 r.
3.	Osieczna	173 b	grób leśniczego i jego rodziny, rozstrzelanych 14.10.1944 r. za współpracę z ruchem oporu: Jan Donarski, żona Helena
4.	Osieczna	183 f	grób Rybińskiego Józefa z Osiecznej zamordowanego przez hitlerowców w czasie ostatniej wojny
5.	Osieczna	185 h	mogila bezimienna z okresu ostatniej wojny
6.	Osieczna	185 a	grób Józefa Łąckiego z Osiecznej zamordowanego przez hitlerowców w czasie ostatniej wojny
7.	Osieczna	200 b	grób Konrada Miloch-Szlachta zamordowanego przez hitlerowców w czasie ostatniej wojny
8.	Osieczna	286 f	była mogila żołnierzy niemieckich, obecnie miejsce upamiętniające
9.	Osieczna	286 f	kapliczka wiejska, kamień upamiętniający
10.	Osieczna	286 c	grób Anny i Józefa Włoch

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

L.p.	Leśnictwo	Oddział w leśnictwie, nadleśnictwo Lubichowo	Rodzaj miejsca pamięci
11.	Długie	251 c	mogiła Alfonsa Trzoska z okresu ostatniej wojny
12.	Leśny Dwór	245	mogiła bezimienna z okresu ostatniej wojny ⁴
13.	Leśny Dwór	26Ai	grób Piepiórka matka i córka z Jastrzębia zamordowani w IV 1944
14.	Leśny Dwór	Las prywatny naprzeciwko oddz. 27a po drugiej stronie drogi	
15.	Leśny Dwór	27Bg	grób bezimienny
16.	Owczce Błota	21c	grób córki leśniczego z Czubka-Donarska Gabriela, zamordowanej w 1944 r.
17.	Owczce Błota	11c	Mogiła

Źródło⁵

Najbardziej zagrożonymi obiektami są domy mieszkalne wraz z budynkami gospodarczymi. Zagrożeniem jest zarówno brak bieżących napraw czy remontów, jak i remonty przeprowadzane bez dbałości o charakter zabytkowy. Domy mieszkalne czy gospodarcze dostosowywane są do potrzeb użytkowników często nie szanując ich wartości zabytkowych, wykonywane są np. ocieplenia elewacji, czy nadbudowy budynków. Obiekty opuszczone, bez funkcji zagrożone są natomiast zawaleniem czy dewastacją. Obiekty sakralne, tj. kościoły są raczej w dobrym stanie.

5.2.3. Zabytki nieruchome

Na terenie gminy Osieczna znajdują się zabytki nieruchome:

- wpisane do rejestru zabytków województwa pomorskiego – 1 obiekt;
- zabytki ujęte w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków – 201 zabytków architektury oraz 3 obiekty archeologiczne,
- figurujące w gminnej ewidencji zabytków gminy Osieczna – 201 obiektów.

Zostały one opisane w kolejnych podrozdziałach.

⁴ W 2022 r. dokonano ekshumacji – mogiła została zlikwidowana.

⁵ "Projekt Programu ochrony przyrody na lata 2022-2031", Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Gdańsku, wykonanie: Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej, Oddział w Gdyni, źródło Internet: <http://www.gov.pl>, dostęp online: 20.03.2022r., uzupełnione o informacje Nadleśnictwa Lubichowo.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

Zestawienia zabytków nieruchomości z terenu gminy Osieczna zostały zawarte w rozdziale 14. Aneksy.

5.2.4. Zabytkowa zielen

Jedną z form zabytków nieruchomości jest zielen zabytkowa w postaci: zieleni zespołów dworsko-parkowych, zieleni cmentarzy, zieleni towarzyszącej obiektom sakralnym, a także zieleni występująca w zagrodach, czy w postaci alei i szpalerów przydrożnych oraz zieleni towarzyszącej krzyżom i kapliczkom przydrożnym.

Gmina Osieczna jest w prawie 80% pokryta lasami. Nie występowały na jej terenie majątki w postaci założeń dworsko-parkowych. W krajobrazie gminy Osieczna zatem nie występuje zielen zabytkowa w formie komponowanych grup zieleni parkowej, czy alei przydrożnych, które niegdyś miały prowadzić do założeń folwarcznych. Najczęściej w krajobrazie gminy Osieczna spotyka się zielen zagrodową, szczególnie w samotniczych siedliskach, a także zielen komponowaną na cmentarzach (w Szlachcie i w Osiecznej), czy towarzyszącą innym obiektom, np. sakralnym (przykościelną oraz towarzyszącą przydrożnym krzyżom i kapliczkom).

Z dawnych układów zieleni cmentarnej właściwie pozostał tylko układ zieleni na cmentarzu w Szlachcie. Są to nasadzenia drzew w formie alei, tworzącej oś centralną cmentarza. Na cmentarzu w Osiecznej brak już alei brzozonej, która biegła przez środek cmentarza, aktualnie na cmentarzu pozostały pojedyncze drzewa. Podobnie z zielenią wysoką bezpośrednio otaczającą sąsiadujący z cmentarzem, kościół w Osiecznej. Brak wysokich drzew, jednak od północnej strony utrzymana jest aleja brzozonej prowadząca do kościoła.

Fot. 1-2. Cmentarze: w Szlachcie oraz w Osiecznej na ortofotomapie (źródło: <https://osiecznastarogardzka.e-mapa.net/>).

Z kolei w sąsiedztwie cmentarza w Szlachcie, między dworcem kolejowym, a kościołem w krajobrazie wyraźnie zaznacza się zadrzewienie. Jest to skwer spacerowy ciągnący się od dworca wzdłuż torów z nasadzeniami dojrzałych drzew. Przeważającym gatunkiem są tu lipy. Drzewa są w dobrej kondycji.

Ważną rolę w każdej wsi ma zielen przydomowa. Zielen zagrodowa miała swoje ważne uzasadnienie. Ważną rolę w rozplanowaniu zagrody odgrywały drzewa, którymi obsadzano siedliska. Najczęściej drzewa traktowano jako piorunochrony oraz jako „strażników” domostwa – były to przeważnie lipy.

Niestety moda, dostępność i brak świadomości, powodują degradację krajobrazu kulturowego również w aspekcie zieleni komponowanej. Objawia się to najczęściej poprzez wprowadzanie roślinności obcej krajobrazowo – np. tak częste odgradzanie się rzędem żywotników (*Thuja occidentalis*). Stosowane są współczesne, „miejskie” kompozycje zieleni a likwidowana jest dawna stara zielen (drzewa i krzewy).

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

Zbyt często też pielęgnacja myłona jest z nadmiernym usuwaniem gałęzi i konarów, czyli ogławianiem drzewa prowadzącym do osłabienia jego kondycji.

Elementy zieleni komponowanej należy uporządkować i w razie potrzeby poddać rewaloryzacji na podstawie projektów rewaloryzacji zieleni zabytkowej zatwierdzonych przez konserwatora zabytków. Należy również zwrócić uwagę na właściwą pielęgnację zieleni, zarówno tej, będącej elementem zieleni komponowanej w założeniach typu cmentarze, jak i zieleni przyulicznej (szpalery, aleje) oraz towarzyszącej obiektom zabytkowym, np. sakralnym (kościół, kapliczki). Należy promować nasadzenia w postaci sadów, ogrodów przydomowych, czy szpalerów wzdłuż dróg, przy użyciu rodzimych gatunków. Historyczna zieleń przy drogach, czy na cmentarzach powinna być na bieżąco kontrolowana i uzupełniana.

Zabytkowa zieleń komponowana, nawet jeśli jest włączona do gminnej ewidencji zabytków (GEZ) – z wyłączeniem zieleni położonej na obszarach wpisanych do rejestru zabytków, w obecnym stanie prawnym jest pozbawiona nadzoru konserwatorskiego ze względu na to, że uzgodnieniu z konserwatorem podlegają tylko roboty budowlane prowadzone przy zabytkach włączonych do GEZ, usuwanie drzew i krzewów oraz prowadzenie prac pielęgnacyjnych lub nowych nasadzeń nie podlega uzgodnieniu z właściwym konserwatorem zabytków. Niemniej należy mieć na uwadze, że zieleń komponowana jako zabytek powinna być przez właściciela, lub posiadacza otoczona opieką jako dziedzictwo kulturowe warte zachowania dla przyszłych pokoleń.

5.2.5. Zabytki ruchome

W myśl art. 6 ust. 1 pkt 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania, zabytki ruchome będące w szczególności:

- a. *dzielami sztuk plastycznych rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,*
- b. *kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,*
- c. *numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,*
- d. *wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,*
- e. *materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. (Dz. U. Nr 85, poz. 539, z 1998 r. z późniejszymi zmianami – tj.: dokumenty zawierające utrwalony wyraz myśli ludzkiej, przeznaczone do rozpowszechniania, niezależnie od nośnika fizycznego i sposobu zapisu treści, a zwłaszcza: dokumenty graficzne [piśmiennicze, kartograficzne, ikonograficzne i muzyczne], dźwiękowe, wizualne, audiowizualne i elektroniczne).*
- f. *instrumentami muzycznymi,*
- g. *wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,*
- h. *przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.*

Na terenie gminy Osieczna brak jest zabytków ruchomych wpisanych do rejestru zabytków ruchomych województwa pomorskiego oraz ujętych w ewidencji zabytków województwa pomorskiego (WEZ).

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

Najbardziej wartościowe zabytki ruchome znajdujące się na terenie gminy to przede wszystkim **wyposażenie kościołów**: p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP w Osiecznej oraz p.w. Najświętszego Serca Jezusowego w Szlachcie. Składają się na nie m.in.: ołtarze - główne, boczne, ambony, chóry muzyczne, organy, ławy, konfesjonały, meble, naczynia liturgiczne, wota, rzeźby, obrazy, epitafia, świeczniki, tabernakula, feretrony, szaty liturgiczne.

Nie wskazuje się zabytków ruchomych do objęcia wpisem do rejestru.

5.2.6. Zabytki archeologiczne

Stanowiska archeologiczne są jednym z elementów budujących krajobraz kulturowy danego regionu. Badania archeologiczne dostarczają nam informacji o najstarszych dziejach regionu, natomiast stanowiska o własnej formie krajobrazowej (grodziska, cmentarzyska kurhanowe) mogą stanowić ważną ofertę turystyczną. Większość stanowisk archeologicznych (osad, cmentarzysk) jest niewidoczna na powierzchni. Odkrywamy je w czasie badań powierzchniowych, wykopaliskowych i przypadkowych odkryć. Od kilku lat w badaniach archeologicznych wykorzystuje się metodę lidarową czyli lotniczy skaning laserowy, dzięki któremu otrzymujemy model powierzchni ziemi. Metoda ta jest szczególnie przydatna w lokalizacji stanowisk położonych na terenach leśnych.

Na obszarze gminy Osieczna nie wykonywano badań weryfikacyjnych zasobów dziedzictwa archeologicznego, które pozwoliłyby ustalić miejsca dokonywanych znalezisk archeologicznych. Nie zostały też przeprowadzone badania powierzchniowe, pozwalające na odkrycie dotąd nieznanymi składowisk archeologicznych. Znana jest lokalizacja tylko **3 obiektów archeologicznych** objętych strefami ochrony. Są to strefa ochrony nr 1 w Zimnych Zdrojach, gdzie zlokalizowano osadę otwartą oraz pozostałości huty szkła z epoki brązu i XVII-XVIII w. a także strefy ochrony nr 2 i nr 3 we wsi Osieczna, gdzie zlokalizowano punkty osadnictwa z okresu bliżej nieokreślonego. Wymagają one wyprzedzających badań archeologicznych. Jedynym sposobem ochrony tego zasobu jest zachowanie miejsc zalegania zabytków w stanie nienaruszonym, tak, aby kolejne pokolenia mogły poznawać swoją przeszłość.

Na terenie Gminy Osieczna nie zewidencjonowano obecnie stanowisk archeologicznych wymagających zastosowania zasady trwałej ochrony w miejscu występowania. Nie wyklucza się jednak odkrycia w przyszłości kolejnych stanowisk archeologicznych (zwłaszcza w wyniku nowych badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski, których ochronę należy uwzględnić na dalszym etapie procesu planowania przestrzennego, pomimo ich braku w studium (uwzględniając także konieczność zastosowania zasady trwałej ochrony, jeżeli będzie to uzasadnione charakterem stanowiska). Również zasięgi znanych obecnie stanowisk archeologicznych mogą ulec zmianie w wyniku nowych ustaleń wynikających z rezultatów badań archeologicznych podejmowanych na ich obszarze. W przypadku stanowisk archeologicznych, które znane są obecnie z terenu gminy, ich ochrona winna polegać przede wszystkim na uwzględnieniu w procesie inwestycyjnym niezbędnych badań archeologicznych.

Podstawowym zagrożeniem dla obszarów stanowisk ochrony archeologicznej są prace ziemne, w trakcie których może dojść do naruszenia oraz zniszczenia warstw i obiektów archeologicznych zalegających pod powierzchnią ziemi. Są to takie prace jak: parcelacje, zabudowa, melioracje, wodociągi, itp. Dla stanowisk położonych w lasach zagrożeniem jest karczunek drzew i orka leśna.

Zestawienie stanowisk archeologicznych z terenu gminy Osieczna przedstawia tabela 3 w rozdziale 14. Aneksy.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

5.2.7. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych

Muzea są instytucjami powołanymi do ochrony zabytków głównie ruchomych. Gromadzone w nich dobra kultury obrazują nasze dzieje, dorobek kultury materialnej i artystycznej. Dokumentują tożsamość regionu, prowadzą działalność naukową i edukacyjną.

Na terenie gminy Osieczna, w budynku dawnej stacji kolejowej w Osiecznej, znajduje się prywatne muzeum i pracownia rzeźbiarska pana Zygmunta Paschilke, syna znanego ludowego rzeźbiarza Alfonsa Paschilke. Właściciel zgromadził tam wiele przedmiotów dawnych, w zbiorach prywatnego muzeum znaleźć można: szuflidy, cepy, brony radła, kieżanka do masła, wafelnice, niemiecka kosiarka do trawy, ręczna z czterema ostrzami, które same się ostrzą. Jest tu nawet zeszyt z języka polskiego Klemensa Urbana z Kasparusa z 1937/38. roku. A także dziesiątki akcesoriów kolejowych na czele z tablicą rozkładu jazdy pociągów. Poza tym są też stare radia na chodzie, adaptory, narty, gazety fotografie. W osobnym pomieszczeniu, dawnym pokoju zawiadowcy stacji, znajduje się pracownia rzeźbiarska właściciela – jest tam owoc jego pasji – kolekcja rzeźbionych ptaszków.

5.2.8. Dziedzictwo niematerialne

W przypadku dóbr kultury niematerialnej szczególnie ważnym wyznacznikiem tożsamości narodowej, czy etnicznej jest kultura ze wszystkimi jej składnikami.

Gmina Osieczna jest najbardziej wysuniętą na południowy-zachód gminą Kociewia. Mówiąc o dziedzictwie kulturowym Kociewia nie można pominąć jego zasadniczych elementów, a więc tradycji, oraz szeroko pojętej kultury duchowej i materialnej, które tworzą całościowy obraz tego zwartej etnicznie i kulturowo regionu. Świadectwem dawnej tradycji, kultury i sztuki ludowej Kociewia są zachowane do dziś zwyczaje i obrzędy. Zanikające dzisiaj charakterystyczne elementy zabudowy drewnianej wsi, jak również zachowane elementy twórczości ludowej, mające swój wyraz w malarstwie, rzeźbie, hafciarstwie, plecionkarstwie, garncarstwie, tkactwie, kowalstwie, wycinkarstwie, architekturze. Cechy mówią nam wiele o życiu Kociewiaków, ich wrażliwości w postrzeganiu świata oraz szacunku do pracy. Dawne wartości kultury i sztuki ludowej można prześledzić w zachowanych przykładach architektury, sprzętach domowych, rzeźbie przydrożnej (kapliczki) itp. Relikty tej twórczości pochodzą głównie z XIX w. i początku XX w., jednak znaleźć możemy również przykłady z końca XVIII w.

Analiza oraz ocena stanu zachowania dziedzictwa kulturowego gminy wraz zestawieniami tabelarycznymi znajduje się w rozdziale 6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zabytki wpisane do rejestru zabytków województwa pomorskiego

Do rejestru zabytków województwa pomorskiego wpisany jest tylko jeden obiekt z terenu gminy Osieczna: jest to **dom mieszkalny nr 7** z podcieniem wnekowym w miejscowości **Długie** . Jest to tradycyjna drewniana **południowokaszubska checz** w I połowy XIX wieku, może z około 1800 roku. obiekt ten wpisany do rejestru zabytków woj. Pomorskiego na pozycji nr 843.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

Jest to chałupa drewniana o konstrukcji zrębowej, wsparta na ceglanej podmurówce. Założona na planie regularnego prostokąta, parterowa, z dachem dwuspadowym, krytym słomą. Szczyty boczne trójkątne, odeskowane, zakończone tradycyjnymi śparogami. Pośrodku wzdłużnej ściany frontowej od północy w prostokątnej wnęce usytuowany cofnięty podcień, wsparty na dwóch drewnianych słupach, zamknięty od dołu drewnianą, ażurowo wyciętą balustradą. Z podcienia prowadzi główne wejście do budynku, w którym osadzono proste, drewniane, jednoskrzydłowe drzwi, o jodełkowym układzie desek, z dekoracyjną rozetą pośrodku. Otwory okienne o pierwotnym wykroju, prostokątne, ujęte ozdobnymi drewnianymi obramieniami, okna dwuskrzydłowe, sześciopolowe – z drewnianymi okiennicami. Dobrze zachowany dawny, dwutraktowy układ wnętrza z dwoma urządzeniami kominowymi. Wszystkie pomieszczenia pokryte drewnianym, belkowym stropem o sfalowanych, krawędziach belek; stare drewniane drzwi, zawieszane na kutych zawiasach, posiadają żelazne zamki z początku XIX wieku. Obiekt stanowi wyjątkowo cenny przykład ludowego budownictwa drewnianego Kociewia z przełomu XIX/XX w. Stan zachowania budynku bardzo dobry.

Na terenie gminy Osieczna nie ma obiektów ruchomych wpisanych do rejestru zabytków ruchomych. Nie ma również obiektów archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków archeologicznych województwa pomorskiego.

Parki kulturowe

Na terenie gminy Osieczna nie występują parki kulturowe. Obszarem o wysokich wartościach kulturowych charakterystycznym dla miejscowej tradycji budowlanej jest wieś Długie, gdzie występuje duże nagromadzenie tradycyjnych drewnianych chat, powiązania przestrzenne elementów przyrodniczych z kulturowymi predestynują ten obszar do objęcia go szerszą ochroną.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Gmina Osieczna posiada bardzo niski stopień pokrycia miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego – tylko cztery obowiązujące plany, o bardzo niewielkich obszarach. Żaden z obowiązujących planów nie określa ustaleń ochrony dla dziedzictwa kulturowego gminy, zatem ta forma ochrony nie występuje.

Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ustalenia ochrony zawarte w miejscowym planie są prawną formą ochrony zabytków. Sformułowane zasady w planie miejscowym posiadają rangę prawa miejscowego. Art. 19 niniejszej ustawy nakazuje uwzględnić ochronę:

- 1) *zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;*
- 2) *innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;*
- 3) *parków kulturowych.*

A zatem w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego gminy należy uwzględnić ochronę dziedzictwa kulturowego: obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków, w tym zabytków archeologicznych oraz najcenniejszych układów ruralistycznych.

Zestawienie zabytków objętych prawnymi formami ochrony z terenu gminy Osieczna przedstawia tabela 1 w rozdziale 14. Aneksy.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Zgodnie z art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami podstawą do sporządzenia programu opieki nad zabytkami jest gminna ewidencja zabytków.

Ewidencja zabytków gminy Osieczna została sporządzona w 2012 roku i od tego czasu nie była weryfikowana. W gminnej ewidencji zabytków gminy Osieczna znajduje się 201 obiektów. Są to obiekty figurujące w wojewódzkiej ewidencji zabytków, brak jest natomiast innych obiektów chronionych wyłącznie na poziomie gminy. Poza obiektami budowlanymi GEZ zawiera również karty zabytków obszarowych, tj. układy ruralistyczne wsi, **nie zawiera natomiast kart zabytków archeologicznych.**

Gminna ewidencja zabytków wymaga okresowej aktualizacji, wskazując np. obiekty już nieistniejące lub te, które po przebudowie zatraciły cechy zabytkowe. Może również zostać uzupełniona o kolejne obiekty. Ważna jest również weryfikacja kart układów ruralistycznych. Układy ruralistyczne, w kartach zabytku, nie mają określonych granic – co budzi niejasności w przypadku tworzenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, czy wydawaniu decyzji o warunkach zabudowy. Nie sposób jest, na podstawie karty GEZ określić, czy dany obiekt (czy działka ewidencyjna), znajduje się w obszarze chronionym i wymaga uzgodnienia z konserwatorem zabytków, czy nie. Ze względu na nieaktualność Programu Opieki nad Zabytkami gminy Osieczna, przystąpiono do aktualizacji dokumentu opierając się na dotychczasowym zasobie GEZ oraz postanawiając jako jedno z zadań Programu na najbliższy czas wpisać aktualizację kart gminnej ewidencji.

Analizując zawartość ewidencji zabytków gminy Osieczna należy stwierdzić, że najwięcej obiektów zabytkowych znajduje się we wsi Osieczna. W gminie najliczniejszą grupę zabytków stanowi zabudowa mieszkalna, budynki gospodarcze, szkoły, budynki leśniczówek i kapliczki przydrożne. Brak jest obiektów zabytkowej zieleni, takich jak parki. Gmina bogata jest w obiekty drewniane (chaty), co szczególnie wskazuje na potrzebę weryfikacji zasobu ewidencji – gdyż przez ponad 10 lat obiekty mogły bardzo się zmienić.

Obiekty gminnej ewidencji zabytków wraz z walorami przyrodniczymi gminy Osieczna stanowią wartość turystyczną, tworząc krajobraz kulturowy regionu – co świadczy o dobrze zachowanej tkance historycznej gminy.

Ponieważ gminna ewidencja zabytków powinna być okresowo weryfikowana oraz winna zawierać karty zabytków archeologicznych znajdujących się na terenie gminy, w niniejszej edycji Programu Opieki nad Zabytkami jako jedno z działań w tym okresie programowym wyznaczono jej aktualizację. Aktualizacja ma na celu weryfikację obiektów figurujących w ewidencji oraz dodanie obiektów archeologicznych.

Zasady prowadzenia gminnej ewidencji zabytków określa rozporządzenie ministra kultury i dziedzictwa narodowego w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem z dnia 26 maja 2011 r. Do niniejszego dokumentu rozporządzeniem z dnia 10 września 2019 r. wprowadzono istotne zmiany dotyczące m. in. aktualizacji ewidencji zabytków. Zmiany te w szczególności nakładają na gminę obowiązek informowania właściciela zabytku o umieszczeniu go w ewidencji, a także wprowadzają nowe wzory kart ewidencyjnych zabytków.

Zestawienie zabytków figurujących w ewidencji gminy Osieczna przedstawia tabela 2 w rozdziale 14. Aneksy.

5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

Wszystkie obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków mają szczególne znaczenie dla gminy, przede wszystkim w dużym stopniu wpływając na jej krajobraz kulturowy, tak ważny w gminie o dużym potencjale turystycznym. Szczególny wpływ na krajobraz kulturowy mają drewniane chaty, o czym świadczy wpis do rejestru jednej z nich. Wiele innych proponowanych jest w *Programie opieki nad zabytkami Powiatu Starogardzkiego na lata 2014-2017* do wpisu do rejestru zabytków województwa pomorskiego.

Szczególne znaczenie w gminie ma też miejscowość Długie, której układ ruralistyczny proponowany jest do wpisu do rejestru zabytków. Poza tym, ze względu na zachowane wartości przestrzenne, architektoniczne oraz historyczne i kulturowe wsi proponowane jest tu, aż poza granice gminy – po miejscowość Kasparus w gminie Osiek, utworzenie Parku Kulturowego.

Długie, to wieś ulicówka nad jeziorem Długie, z zachowaną drewnianą, tradycyjną kociewską architekturą – wiele obiektów z miejscowości Długie proponowanych jest do objęcia ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków.

Ryc. 2. Wieś Długie w 1910 r. na historycznej mapie Mestischblatter (źródło: <http://www.mapy.eksploracja.pl/>) oraz współcześnie w podziale ewidencyjnym na tle ortofotomapy (źródło: [http:// osiecznastarogardzka.e-mapa.net](http://osiecznastarogardzka.e-mapa.net)).

Poza charakterystycznymi dla krajobrazu gminy drewnianymi chatami można również wyróżnić zabytki sakralne tj. kościoły, kapliczki i krzyże przydrożne, a wśród nich najważniejsze znaczenie mają kościoły w Osiecznej i Szlachcie. Kościół p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP w Osiecznej, z 1920 r. – początkowo był to kościół filialny potem w 1928 r. został przekształcony na parafialny. Kościół z tablicą ku czci zamordowanego ks. Czaplńskiego z uroczą aleją wysokich smukłych brzoź i cmentarzem z grobami wielu zamordowanych Polaków, uczestników ruchu oporu i ofiar wojny 1939-1945 (fakty te wynikają z napisów nagrobkowych), jak i ludzi zasłużonych dla środowiska, np. L. Ossowickiego. Kościół p.w. Najświętszego Serca Jezusowego w Szlachcie, adaptowany w 1923 r. z sali zabaw publicznych, a przyległa plebania - z dawnej karczmy. W kościele znajduje się tablica ku czci 11 parafian, zamordowanych przez hitlerowców w latach 1939 – 1945. Na cmentarzu parafialnym m.in. groby

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

organizatora strajku szkolnego w Kasparusie, Jakuba Andrearczyka (1889 - 1970), więźnia obozu w Stutthofie, Jana Czarnowskiego, i kilku członków ruchu oporu, zamordowanych w 1944 r.

Ponadto interesującym zabytkiem na terenie gminy Osieczna jest zabytkowy wiadukt kolejowy z przełomu XIX/XX w., znajdujący się przy wyjeździe z Osiecznej w kierunku Zdrójna.

Proponowane nowe formy prawnej ochrony zabytków:

- wojewódzki rejestr zabytków
- **układ ruralistyczny wsi Długie** – wieś ulicówka nad jeziorem Długie, z zachowaną drewnianą, tradycyjną kociewską zabudową mieszkalną i gospodarczą.
- **15 obiektów – budynków mieszkalnych** zaproponowanych w *Programie opieki nad zabytkami Powiatu Starogardzkiego na lata 2014-2017*, tj.
  - w Długiem: Długie 5, Długie 9, Długie 10, Długie 21;
  - w Klaninach: Klaniny 20, Klaniny 39;
  - w Osiecznej: , ul. Kościuszki 44, ul. Sienkiewicza 20;
  - w Osówku: Osówek 75, Osówek 83;
  - Szlachcie: ul. Ceramiczna 5, ul. 3 Maja 53;
  - w Zdrójnie: Zdrójno 4, Zdrójno 13;
  - w Zimnych Zdrojach: Zimne Zdroje 18.
- utworzenie Parku Kulturowego – zgodnie ze wskazaniami zawartymi w *Programie opieki nad zabytkami Powiatu Starogardzkiego na lata 2014-2017* proponowane jest utworzenie **Parku Kulturowego obszaru wsi Długie oraz Kasparus (gm. Osiek)** – ze względu na zachowane wartości przestrzenne, architektoniczne oraz historyczne i kulturowe wsi.
- sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego **dla obszaru wsi Długie**.

W mpzp dla zabudowy historycznej należy wskazać: rodzaj dopuszczalnego działania – zachowanie, rewaloryzacja, rewitalizacja, rekompozycja, rekonstrukcja pełna, odtworzenie elementów, rodzaj stosowanych materiałów budowlanych, rodzaj funkcji przestrzeni bądź obiektu umożliwiającej zachowanie oryginalnych elementów historycznych jak układy przestrzenne ruralistyczne czy substancja materialna. W sporządzanym MPZP dla nowej zabudowy należy wskazać: zachowanie historycznego podziału parcelacyjnego, dopuszczalne wysokości nowej zabudowy, kształt i proporcje nowej zabudowy, formę pokrycia dachowego i jego materiał, preferowane materiały budowlane, preferowane rodzime gatunki i odmiany zieleni towarzyszącej.

Rozeznanie możliwości rozszerzenia obiektów objętych ochroną prawną zostało wpisane jako jedno z zadań niniejszego dokumentu.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń

Na terenie gminy Osieczna zachowało się wiele elementów krajobrazu świadczących o dokonaniach miejscowej społeczności w minionych wiekach. Ten, o najwyższej wartości w skali gminy, bądź regionu został objęty ochroną prawną, poprzez wpis do rejestru zabytków. Obecnie, z terenu gminy jest to jeden obiekt – dom mieszkalny w miejscowości Długie. Stanowi on przykład architektury typowej dla regionu.

W Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków aktualnie figuruje **201 obiektów** z obszaru gminy. W Gminnej Ewidencji Zabytków figuruje **tylko samo obiektów**. Gminna Ewidencja Zabytków powinna zawierać wszystkie obiekty z ewidencji wojewódzkiej oraz dodatkowe obiekty chronione na poziomie gminy. Tu takie nie zostały wyznaczone. Gminna Ewidencja Zabytków wymaga aktualizacji – obiekty wpisane do GEZ często zmieniły wygląd wskutek remontów: przebudowy, czy rozbudowy.

Analiza obiektów zabytkowych wpisanych do wojewódzkiej oraz gminnej ewidencji zabytków w podziale na rozmieszczenie obiektów w poszczególnych miejscowościach została przedstawiona w poniższej tabeli.

Tabela.3. Obiekty z terenu gm. Osieczna w GEZ w podziale na miejscowości

Lp.	miejscowość	Ilość obiektów GEZ
1.	Cisiny	2
2.	Długie	13
3.	Duże Krówno	8
4.	Jastrzębie	3
5.	Klaniny	21
6.	Małe Krówno	15
7.	Nowy Dwór – osada Leśna	4
8.	Osieczna	57
9.	Osieczna – Leśny Dwór	2
10.	Osieczna – leśniczówka Owcze Błota	2
11.	Osówek	34
12.	Szlachta	30
13.	Zdrójno	4
14.	Zimne Źdroje	6

Spis poszczególnych obiektów figurujących w GEZ i WEZ znajduje się w rozdziale 14. Aneksy.

W ramach analizy zasobu kulturowego gminy Osieczna podzielono istniejące obiekty zabytkowe na grupy i dokonano oceny stanu zachowania, wskazano zagrożenia oraz możliwe działania gminy w stosunku do każdej z grup obiektów. Wyniki przedstawia poniższa tabela.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

Tabela.4. Ocena stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

		STAN ZACHOWANIA	ZAGROŻENIA	PLANOWANE DZIAŁANIA GMINY
ZABYTKI SAKRALNE	kościóły	Dobrze zachowane.	Brak dofinansowania remontów.	Starania o dofinansowanie remontu kościołów w Osiecznej i Szlachcie.
	kapliczki	Dobrze zachowane.	Możliwe zagrożenia ze strony aktów wandalizmu.	Brak.
ZABYTKI BUDOWNICTWA MIESZKANIOWEGO	domy mieszkalne	Ogólnie stan zachowania wartości zabytkowych jest zadowalający, choć bardzo różny. Często lepiej zachowane walory zabytkowe posiadają budynki w gorszym stanie technicznym (nieremontowane).	Dostosowanie do aktualnych potrzeb mieszkaniowych (nadbudowy, ocieplenia), bez dbałości o walory zabytkowe. Niezamieszkane budynki zagrożone są dewastacją. Nieremontowane budynki niszczą.	Zawiadomienie właścicieli o ochronie obiektów. Szerzenie świadomości wartości kulturowych obiektów.
	budynki gospodarcze	Budynki w różnym stanie technicznym. Użytkowane zazwyczaj są w dobrym stanie. Często jednak dawne obiekty zastępowane są nowymi, bardziej funkcjonalnymi.	Rozbiórka budynków, które nie pełnią już swojej funkcji gosp. Lub przebudowa ze zmianą funkcji.	
ZABYTKOWA ZIELEŃ /MIEJSCA PAMIĘCI / CMENTARZE		Zabytkowa zieleń występuje jedynie w formie alei i szpalerów – brak jest zieleni komponowanej w postaci parków. Miejsca pamięci występują licznie w lasach, są mogiły indywidualne lub zbiorowe z czasów wojny – są zewidencjonowane. Cmentarze w ewidencji to cmentarze z pocz. XX wieku w Szlachcie i Osiecznej – użytkowane.	Możliwe zagrożenia ze strony aktów wandalizmu, braku pielęgnacji, lub nieprawidłowo prowadzona pielęgnacja zieleni, brak renowacji pomników.	Prace porządkowe miejsc pamięci, np. w formie wsparcia akcji społecznych.

Analiza szans i zagrożeń dla terenu gminy wynikających ze stanu dziedzictwa kulturowego została przedstawiona w poniższej tabeli.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

Tabela.5. Szanse i zagrożenia w odniesieniu do dziedzictwa kulturowego.

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • Obiekty zabytkowe stanowiące o krajobrazie kulturowym regionu – jeszcze liczna drewniana zabudowa mieszkaniowa; • Dobrze zachowane obiekty architektury sakralnej (kościół); • Dobrze zachowane układy ruralistyczne niektórych wsi; • Tereny gminy o wysokiej lesistości nie zdewastowane nachalną, nową zabudową – o niewielkim wykorzystaniu rolniczym, ale bardzo atrakcyjne przyrodniczo; • Duży zasób obiektów o wartościach kulturowych w Gminnej Ewidencji Zabytków świadczący o szacunku do zasobów kulturowych regionu; • Bogate dziedzictwo kulturowe w postaci tradycji kociewskich. 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak świadomości wartościowych cech zabytkowych obiektów; • Niewielka ilość obiektów rejestrowych oraz brak obiektów chronionych ustaleniami miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego; • Niewystarczająca promocja walorów kulturowych i wykorzystanie dóbr kultury dla rozwoju turystyki, w tym przede wszystkim agroturystyki; • Nieweryfikowana na bieżąco Gminna Ewidencja Zabytków; • Brak regulacji prawnych regulujących niekontrolowany proces wprowadzania nowej zabudowy oraz remontowania obiektów zabytkowych powodujący dewaloryzację krajobrazu kulturowego; • Brak weryfikacji realizacji założeń poprzednich Programów Opieki nad Zabytkami.
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój agroturystyki z wykorzystaniem obiektów o wysokich walorach kulturowych, jako uzupełnienie zasobów przyrodniczych gminy; • Działania na rzecz włączenia dziedzictwa kulturowego w budowanie tożsamości społeczności lokalnej; • Możliwość wykorzystania dotacji unijnych na rewaloryzację obiektów zabytkowych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Niszczenie zabytków; • Remonty obiektów bez zachowania wartościowych, zabytkowych cech obiektów – bez uzgodnień konserwatorskich; • Potencjalna groźba zmniejszania się zasobów GEZ (i tym samym WEZ); • Powstawanie nowej zabudowy powodującej dewaloryzację krajobrazu kulturowego.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

7. Założenia programowe

Opracowanie gminnego programu opieki nad zabytkami wymaga zaangażowania władz gmin oraz pracowników samorządowych odpowiedzialnych za sprawy związane z ochroną i opieką nad zabytkami. Celem niniejszego Programu jest stworzenie strategii ochrony zabytków położonych w granicach gminy Osieczna oraz wykorzystanie zasobów środowiska kulturowego dla rozwoju gminy. W kontekście zachowania i ochrony dziedzictwa kulturowego gminy wyznaczono misję:

Racjonalne wykorzystanie zasobów środowiska kulturowego, poprzez ochronę obiektów zabytkowych i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego dla rozwoju gospodarczego gminy.

7.1. Priorytety programu opieki

Priorytety *Programu opieki nad zabytkami gminy Osieczna na lata 2024-2027* wynikają z diagnozy stanu dziedzictwa kulturowego i oceny opracowań strategicznych dotyczących rozwoju społeczno-gospodarczego oraz ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Priorytety formułowane są w perspektywie wieloletniej. Mają służyć do realizacji wyznaczonej misji.

Priorytet I – **Ochrona i kształtowanie krajobrazu, z wykorzystaniem zasobu kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.**

Priorytet II – **Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz jego promocja, popularyzacja i edukacja służąca budowaniu tożsamości oraz popularyzacji dobrych praktyk konserwatorsko-remontowych.**

7.2. Kierunki działań programu opieki

Dla realizacji wyznaczonych priorytetów określono kierunki działań wraz z oczekiwanymi rezultatami.

W ramach priorytetu I – Ochrona, kształtowanie i wykorzystanie atrakcyjności krajobrazu kulturowego, jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.

- a. **Zahamowanie procesu degradacji zabytków oraz doprowadzenie do poprawy ich stanu zachowania**
- b. **Rozszerzenie ochrony dziedzictwa kulturowego gminy**
- c. **Wykorzystanie zasobu dziedzictwa kulturowego gminy wraz z wartościami przyrodniczymi do promocji turystycznej gminy**

W ramach priorytetu II - Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz jego promocja, popularyzacja i edukacja służąca budowaniu tożsamości oraz popularyzacji dobrych praktyk konserwatorsko-remontowych

- a. **Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków**
- b. **Promocja i popularyzacja dziedzictwa kulturowego oraz dobrych praktyk konserwatorsko-remontowych**
- c. **Kultywowanie tożsamości kulturowej mieszkańców gminy**

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

7.3. Zadania programu opieki

W ramach przyjętych kierunków działań wskazano następujące zadania.

Priorytet I Ochrona, kształtowanie i wykorzystanie atrakcyjności krajobrazu kulturowego, jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy	
Kierunki działań	Zadania
Zahamowanie procesu degradacji zabytków doprowadzenie do poprawy ich stanu zachowania	<ul style="list-style-type: none"> • Zmiana sposobu użytkowania lub adaptacja nieużytkowanych obiektów zabytkowych (będących własnością gminy) do nowych funkcji; • Prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach zabytkowych – pomoc w pozyskaniu dofinansowania: <ul style="list-style-type: none"> - wymiana podłogi w kościółce p.w. Najświętszego Serca Jezusowego w Szlachcie. Zagospodarowanie terenu wokół kościoła, w tym renowacja figury Chrystusa z krzyżem; - wymiana posadzki w kościółce p.w. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny w Osiecznej. Zagospodarowanie terenu wokół kościoła, w tym renowacja figury Chrystusa Króla oraz wymiana ogrodzenia; • Pomoc właścicielom obiektów zabytkowych w pozyskaniu środków na odnowę budynków; • Promocja adaptacji obiektów zabytkowych na obiekty o funkcji turystycznej i usługowej, np. w dziedzinie agroturystyki.
Rozszerzenie ochrony dziedzictwa kulturowego gminy	<ul style="list-style-type: none"> • Rozeznanie możliwości rozszerzenia obiektów objętych ochroną prawną (wpisy do rejestru zabytków obiektów proponowanych do objęcia tą formą ochrony w powiatowym POnZ, czy powołanie parku kulturowego); • Ustanowienie granic ochrony układów przestrzennych w kartach gminnej ewidencji zabytków; • Opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego szczególnie obszarów o dużych wartościach krajobrazu kulturowego; • Zapobieganie rozpraszaniu osadnictwa poprzez: <ul style="list-style-type: none"> - <i>ochronę historycznie ukształtowanego układu dróg, placów oraz relacji przestrzennych pomiędzy zespołami zabytkowej zabudowy,</i> - <i>ochronie podlega skala i forma architektoniczna zabudowy historycznej wraz z zagospodarowaniem terenu, tj. zielenią, czy układem komunikacyjnym,</i> - <i>postuluje się opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w celu określenia zasad zagospodarowania miejscowości</i>

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

	<p><i>tj. lokalizacja nowej zabudowy w historycznych zespołach uwzględniając zharmonizowanie pod względem gabarytów, geometrii dachów, materiałów budowlanych, czy kolorystyki.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Ochrona zabytkowych układów ruralistycznych poprzez zalecenia: <ul style="list-style-type: none"> - <i>ochronę historycznie ukształtowanego układu dróg, placów oraz relacji przestrzennych pomiędzy zespołami zabytkowej zabudowy,</i> - <i>ochronie podlega skala i forma architektoniczna zabudowy historycznej wraz z zagospodarowaniem terenu, tj. zielenią, czy układem komunikacyjnym,</i> - <i>wypełnianie zabudową wolnych działek budowlanych w obszarach centrów wsi oraz historycznych siedlisk w zgodzie z historyczną kompozycją danego układu i gabarytami oraz formą architektoniczną tworzącą go zabudowy,</i> - <i>wyznaczanie w planach miejscowych nowych terenów pod zabudowę na zasadzie kontynuacji historycznych siedlisk;</i> - <i>w obrębie zabytkowych układów ruralistycznych, których granice określono w kartach GEZ, obowiązuje wymóg uzgadniania projektów budowlanych z właściwym terenowo konserwatorem zabytków;</i> <p><i>postuluje się opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w celu określenia zasad zagospodarowania miejscowości tj. lokalizacja nowej zabudowy w historycznych zespołach uwzględniając zharmonizowanie pod względem gabarytów, geometrii dachów, materiałów budowlanych, czy kolorystyki.</i></p>
<p>Wykorzystanie zasobu dziedzictwa kulturowego gminy wraz z wartościami przyrodniczymi do promocji turystycznej gminy</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wprowadzenie systemu informacji wizualnej poprzez wyeksponowanie i oznaczenie gminnych zabytków budujących krajobraz kulturowy; • Rozwój szlaków turystycznych opartych na dziedzictwie kulturowym; • Opracowanie mapy turystycznej nakierowanej na wartości krajobrazu gminy z oznaczeniem wartości przyrodniczych powiązanych z wartościami dziedzictwa kulturowego.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

Priorytet II Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz jego promocja, popularyzacja i edukacja służąca budowaniu tożsamości oraz popularyzacji dobrych praktyk konserwatorsko-remontowych	
Kierunki działań	Zadania
Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków	<ul style="list-style-type: none"> • Aktualizacja kart Gminnej Ewidencji Zabytków; • Zawiadomienie właścicieli o ochronie obiektów; • Monitorowanie stanu obiektów figurujących w GEZ na podstawie oględzin w terenie oraz informacji od właściciela nt. przeprowadzonych remontów; wykreślanie obiektów zdegradowanych lub znacząco przekształconych; • Stworzenie kart GEZ dla obiektów archeologicznych; • Opracowanie i publikacja materiałów informacyjnych o zabytkach gminy (w tym publikacja zaktualizowanych kart GEZ np. w SIP oraz w BIP gminy).
Promocja i popularyzacja dziedzictwa kulturowego oraz dobrych praktyk konserwatorsko-remontowych	<ul style="list-style-type: none"> • Oznakowanie obiektów szczególnie wartościowych, pomagających dostrzec je w terenie, • Wskazanie dobrych przykładów przeprowadzonych remontów obiektów zabytkowych na terenie gminy – poprzez wyróżnienie / nagradzanie właścicieli, odznaką „promotor dziedzictwa kulturowego”; • Organizacja konkursów, wystaw, działań edukacyjnych na temat dziedzictwa kulturowego.
Kultywowanie tożsamości kulturowej mieszkańców gminy	<ul style="list-style-type: none"> • Wykorzystanie organizacji imprez na terenie gminy do ugruntowania tożsamości kulturowej mieszkańców; • Prowadzenie i aktualizacja na stronie internetowej gminy zakładki dotyczącej dziedzictwa kulturowego; Zamieszczanie informacji o zasobie i wartościach tego dziedzictwa: krajobrazie, zabytkach, historii, tradycjach, zwyczajach i obrzędach, legendach itp.; • Włączenie mieszkańców w proces dostrzegania zasobów dziedzictwa poprzez utworzenie w social mediach profilu dotyczącego krajobrazu gminy z możliwością uczestnictwa poprzez publikację zdjęć, uwag, prywatnych pamiątek historycznych, uwag etc.; • organizowania cyklicznych spacerów i wycieczek przyrodniczo-krajobrazowych, w szczególności intensyfikacja działalności w sezonie letnio/jesiennym z prezentacją możliwości zakładania zagród agroturystycznych i innych obiektów noclegowych.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

Konsekwentnie prowadzona i długofalowa polityka gminy Osieczna w zakresie opieki nad zabytkami oraz realizacja niniejszego Programu stanowią szansę na ocalenie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń.

8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Realizacja *Programu opieki nad zabytkami gminy Osieczna na lata 2024-2027* będzie się odbywać poprzez wskazane zadania gminy na rzecz osiągnięcia priorytetów w nim przyjętych. Podstawę niniejszego instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawne i zawarte w nich regulacje dotyczące instrumentów prawno-ekonomicznych i finansów publicznych.

Zakłada się, że zadania określone w *Programie opieki nad zabytkami gminy Osieczna na lata 2024-2027* będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- A. instrumentów **prawnych** – wynikających z przepisów ustawowych :
  - 1) uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego;
  - 2) wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków;
- B. instrumentów **finansowych**:
  - 1) finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy,
  - 2) korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich,
  - 3) dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych;
- C. instrumentów **koordynacji**:
  - 1) realizacja projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach,
  - 2) współpraca z organizacjami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami;
- D. instrumentów **społecznych**:
  - 1) działania edukacyjne promocyjne,
  - 2) współdziałanie z organizacjami społecznymi;
- E. instrumentów **kontrolnych**:
  - 1) aktualizacja gminnej ewidencji zabytków,
  - 2) monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Należy pamiętać, iż Wójt Gminy ma obowiązek sporządzania co dwa lata sprawozdań z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami i przedstawiania ich radzie gminy. Wykonanie sprawozdania powinna zawsze poprzedzić ocena poziomu realizacji gminnego programu uwzględniająca:

- a) wykonanie zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim obowiązywania gminnego programu opieki nad zabytkami,
- b) efektywność ich wykonania.

Poniżej przedstawiono kryteria i wskaźniki oceny realizowanych zadań.

W ramach priorytetu I: **Ochrona, kształtowanie i wykorzystanie atrakcyjności krajobrazu kulturowego, jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.**

- Wartość finansowa wykonanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych ww. pracom;
- Poziom (w %) objęcia terenu gminy wykonanymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego terenów o wartościach kulturowych;
- Stan zaawansowania prac nad rozeznaniem nowych obiektów możliwych do objęcia ochroną prawną (wpis do rejestru utworzenie parku kulturowego);
- Ilość obiektów zabytkowych będących własnością gminy, które otrzymały nowe funkcje;
- Liczba opracowań służących analizie i ochronie krajobrazu kulturowego gminy.

W ramach priorytetu II: **Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości oraz popularyzacji dobrych praktyk konserwatorsko-remontowych**

- Przeprowadzenie aktualizacji gminnej ewidencji zabytków – ilość dodanych kart adresowych zabytków, w tym kart obiektów archeologicznych;
- Liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych na terenie gminy;
- Aktywność mieszkańców w prowadzonym profilu dotyczącym dziedzictwa kulturowego gminy;
- Liczba opracowanych, wydanych wydawnictw dot. dziedzictwa kulturowego gminy, w tym folderów promocyjnych, przewodników, wpisów na stronie internetowej gminy;
- Liczba utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej;
- Liczba utworzonych oznakowań szlaków turystycznych, czy obiektów dziedzictwa kulturowego;
- Liczba przeprowadzonych wizji w terenie służących monitorowaniu stanu obiektów zabytkowych;
- Liczba dostrzeżonych dobrych przykładów przeprowadzonych remontów obiektów zabytkowych na terenie gminy wyróżnionych właścicieli, odznaką „promotor dziedzictwa kulturowego”.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Ten rozdział ma charakter informacyjny, prezentujący przykładowe możliwości finansowania ochrony i opieki nad zabytkami na terenie gminy z uwzględnieniem środków:

- publicznych (np. budżet państwa, budżety jednostek samorządów terytorialnych wszystkich szczebli, środki Unii Europejskiej, inne źródła zagraniczne),
- prywatnych (osób fizycznych, fundacji, osób prawnych, kościelnych itp.).

Zasady finansowania opieki nad zabytkami zostały określone w rozdziale 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Zgodnie z art. 71. Ust. 1: *W zakresie sprawowania opieki nad zabytkami osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego finansuje prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy tym zabytku. Natomiast zgodnie z ust. 2 Sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny, określony w ust. 1, posiada jednostka samorządu terytorialnego, jest zadaniem własnym tej jednostki.*

Zgodnie z art. 81. Ust. 1.: *W trybie określonym odrębnymi przepisami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielona przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.*

W związku z powyższym, wskazane jest uwzględnienie w uchwałach gminy możliwości dofinansowania nie tylko obiektów znajdujących się w rejestrze zabytków, ale także obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Uchwała Rady Powiatu Starogardzkiego w sprawie przyjęcia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków⁶

Określa zasady udzielania dotacji celowej z budżetu Powiatu Starogardzkiego na realizację zadań związanych z pracami konserwatorskimi, restauratorskimi lub robotami budowlanymi przy zabytkach ruchomych i nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków, położonych w granicach administracyjnych Powiatu Starogardzkiego

Przy rozpatrywaniu wniosku o udzielenie dotacji uwzględnia się w szczególności:

- 1) Możliwości finansowe budżetu Powiatu Starogardzkiego oraz wysokość środków przeznaczonych na ten cel w danym roku budżetowym.

⁶ uchwała Nr XXVI/205/2017 Rady Powiatu Starogardzkiego z 27 stycznia 2017 r. w sprawie przyjęcia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych w granicach administracyjnych Powiatu Starogardzkiego, zmienioną uchwałą Nr XXX/247/2017 Rady Powiatu Starogardzkiego z 26 maja 2017 r., uchwałą Nr XXVIII/274/2021 Rady Powiatu Starogardzkiego z dnia 23 czerwca 2021 r. oraz uchwałą Nr XXXVI/348/2022 Rady Powiatu Starogardzkiego z dnia 23 marca 2022 r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

- 2) Wartość historyczną, naukową lub artystyczną zabytku.
- 3) Stan techniczny w jakim znajduje się zabytek.
- 4) Racjonalność zamierzenia wnioskodawcy, w tym kosztów realizacji planowanych prac.
- 5) Zaangażowanie finansowe wnioskodawcy, a także wskazanie innych źródeł finansowania prac lub robót budowlanych przy zabytku.
- 6) Dotychczas poniesione przez Wnioskodawcę nakłady konieczne na wykonanie prac.

Inne dostępne źródła finansowania Programy Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego⁷

- **Ochrona zabytków** - celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomości i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.
- **Kultura ludowa i tradycyjna** – celem programu jest wspieranie zjawisk związanych ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania.
- **Ochrona zabytków archeologicznych** - celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych.

Dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze Województwa Pomorskiego⁸

Zasady udzielania dotacji określono w Uchwale Nr 33/III/14 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 8 grudnia 2014 roku w sprawie określenia zasad udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze województwa pomorskiego.

Dotacja może być udzielona w zależności od środków zaplanowanych w budżecie Województwa Pomorskiego, w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027⁹

Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (FEnIKS) stanowi kontynuację dwóch wcześniejszych programów Infrastruktura i Środowisko 2007-2013 oraz 2014-2020.

---

⁷ Aktualne informacje (regulaminy, informacje o naborze, etc.) dostępne na stronie <http://www.mkidn.gov.pl>

⁸ Aktualne informacje na stronie <https://bip.pomorskie.eu> w zakładce: *Sprawy do załatwienia/Kultura/Dotacje...*

⁹ Aktualne informacje na stronie <https://www.pois.gov.pl/strony/o-programie/fundusze-europejskie-na-infrastruktury-klimat-srodowisko/zalozenia-programu/>

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

W sektorze kultury (PRIORYTET VII: Kultura 2.7.1 Cel szczegółowy 4.6 *Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych*) planuje się działania mające na celu ochronę zabytków o światowym i krajowym znaczeniu zarówno ruchomych i nieruchomych. Jednocześnie będziemy rozwijać instytucję kultury oraz wspierać ich adaptację do nowych funkcji kulturalnych i społecznych.

Wsparcie będzie kierowane do projektów, które będą przyczyniać się do realizacji nadrzędnego celu priorytetu, jakim jest zwiększenie wpływu kultury na rozwój gospodarczy, włączenie społeczne i innowacje społeczne, czyli będą wynikać z analizy popytu zapewnią trwałość i poprawią rentowność, a także wykażą pozytywny wpływ na społeczność i gospodarkę lokalną.

Oferta programu skierowana jest do m. in.:

- przedsiębiorstw,
- jednostek samorządu terytorialnego,
- podmiotów świadczących usługi publiczne w ramach realizacji obowiązków własnych jednostek samorządu terytorialnego,
- właścicieli budynków mieszkalnych,
- państwowych jednostek budżetowych i administracji publicznej,
- dostawców usług energetycznych,
- zarządców dróg krajowych i linii kolejowych,
- służb ratowniczych (ratownictwo techniczne) i odpowiedzialnych za bezpieczeństwo ruchu,
- Państwowej Straży Pożarnej,
- podmiotów zarządzających portami lotniczymi oraz portami morskimi,
- organizacji pozarządowych,
- instytucji ochrony zdrowia, instytucji kultury,
- kościołów i związków wyznaniowych.

Program Kreatywna Europa¹⁰

Kreatywna Europa to unijny program zaplanowany na lata 2021-2027, oferujący finansowe wsparcie dla sektorów kultury, audiowizualnego i kreatywnych. Głównymi celami programu są promocja europejskiej różnorodności kulturowej i dziedzictwa, budowanie kompetencji profesjonalistów, rozwój publiczności dla odbioru europejskich dzieł m. in. poprzez zwiększanie dostępu do kultury i utworów audiowizualnych.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Pomorskiego na lata 2021-2027¹¹

Nowy Program Fundusze Europejskie dla Pomorza 2021-2027 będzie następcą Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020 oraz jednym z narzędzi realizacji Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030. Wsparcie unijne w nowej perspektywie skupi się przede

---

¹⁰ Więcej informacji na stronie <https://kreatywna-europa.eu/>

¹¹ Aktualne informacje na stronie <http://www.rpo.pomorskie.eu/>

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

wszystkim na sferze gospodarczej, cyfryzacji, energetyce, środowisku, transporcie oraz edukacji, rynku pracy i włączeniu społecznym.

Należy śledzić aktualne informacje dotyczące Programu.

11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

Za sporządzenie Programu Opieki nad Zabytkami gminy Osieczna odpowiada Wójt Gminy Osieczna, który wskazuje zespoły i osoby odpowiedzialne za wdrażanie i koordynowanie niniejszego Programu. Zadania programu opieki mogą też być realizowane przez instytucje kultury podległe gminie (np. muzea, biblioteki, izby regionalne, izby tradycji) w ramach działalności bieżącej. Ponadto (w zakresie ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie) gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (m.in. stowarzyszenia).

Rada gminy przyjmuje Program do wykonania poprzez odpowiednią uchwałę. Należy określić poziom wysokości finansowania planowanych przez gminę zadań z zakresu opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez wskazanie udziału procentowego w corocznie uchwalanym budżecie oraz określić konkretne jednostki odpowiedzialne za ich wdrożenie. Większość zadań wskazanych w niniejszym dokumencie ma charakter ciągły, zatem okres ich realizacji będzie tożsamy z okresem obowiązywania Programu (czyli 2024-2027). Zadania, mające konkretne ramy czasowo-finansowe to remonty obiektów zabytkowych (np. wskazane w zadaniach remonty: kościołów w Osiecznej i w Szlachcie) – ewentualne środki na ich dofinansowanie należy zabezpieczyć w budżecie gminy po ich oszacowaniu.

Monitorowanie realizacji zadań w postaci przygotowywanych co 2 lata sprawozdań oraz aktualizacja dokumentu co 4 lata pozwoli na weryfikowanie działań oraz korektę (rozszerzanie lub modyfikację) zadań w kolejnych edycjach Programu.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

12. Spis wykorzystanych źródeł danych

1. Biuletyn Informacji Publicznej gminy Osieczna <https://ugosieczna.bip.gov.pl/>
2. Krajowy Program Opieki Nad Zabytkami.
3. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Pomorskiego 2030.
4. Program Opieki nad Zabytkami dla gminy Osieczna na lata 20015-2018.
5. Strategia Rozwoju Gminy Osieczna na lata 2016-2025
6. Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030.
7. Strona internetowa archiwalne mapy pomorza gdańskiego, <http://www.mapy.eksploracja.pl/>
8. Strona internetowa gminy Osieczna <https://www.gminaosieczna.eu>
9. Strona internetowa Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego <http://www.mkidn.gov.pl>
10. Strona internetowa Narodowego Instytutu Dziedzictwa <https://www.nid.pl>
11. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Osieczna.
12. UCHWAŁA NR XXVIII/274/2021 RADY POWIATU STAROGARDZKIEGO z dnia 23 czerwca 2021 r. o zmianie uchwały w sprawie przyjęcia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych w granicach administracyjnych Powiatu Starogardzkiego
13. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. z 2022 r, poz. 840 ze zm.).
14. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2022 r., poz. 559 ze zm.).

13. Spis stosowanych skrótów

1. GEZ – Gminna Ewidencja Zabytków.
2. WEZ – Wojewódzka Ewidencja Zabytków.
3. WKZ – Wojewódzki Konserwator Zabytków.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

14. **Aneksy**

Tabela 1. Obiekty w rejestrze zabytków województwa pomorskiego.

Rejestr Zabytków Województwa Pomorskiego							
Lp.	Nr rejestru zabytków woj. pomorskiego	Organ wpisujący do rejestru zabytków	Data wpisu	Nr dawnego rejestru zabytków	Obiekt	Adres	Miejscowość
1.	843	Wojewódzki Konserwator Zabytków w Gdańsku	07.11.1975	dawny rejestr zabytków woj. gdańskiego- nr 728	chata	Nr 7	Długie

Tabela 2. Obiekty ujęte w gminnej oraz wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Lp.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Chronologia
1.	Cisiny	Cisiny 3	dom mieszkalny	1902 r.
2.	Cisiny	Cisiny 4	dom mieszkalny	1870 r.
3.	Długie	Długie	układ ruralistyczny wsi	XV w.
4.	Długie	Długie 1	leśniczówka "Długie" i budynek gospodarczy	XIX/XX w.
5.	Długie	Długie 5	dom mieszkalny	poł. XIX w
6.	Długie	Długie 7	dom mieszkalny - ujęty w GEZ i WEZ; wpisany do Rejestru Zabytków województwa Pomorskiego	1800 r.
7.	Długie	Długie 8	dom mieszkalny, budynek gospodarczy	II poł. XIX w.
8.	Długie	Długie 9	dom mieszkalny	3 ćw. XIX w.
9.	Długie	Długie 10	dom mieszkalny i budynek gospodarczy	pocz. XIX w.
10.	Długie	Długie 11	dom mieszkalny	pocz. XX w.
11.	Długie	Długie 12	Szkoła Podstawowa, obecnie budynek mieszkalny, świetlica wiejska	1900 r.
12.	Długie	Długie 15	dom mieszkalny	1914 r.
13.	Długie	Długie 16	dom mieszkalny	II poł. XIX w.
14.	Długie	Długie 21	dom mieszkalny i 2 budynki gospodarcze	XIX w.
15.	Duże Krówno	Duże Krówno u wylotu wsi na południe	kapliczka przydrożna	1893 r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

L.p.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Chronologia
16.	Duże Krówno	Duże Krówno obok budynku nr 34	figura Matki Boskiej	I poł. XX w.
17.	Duże Krówno	Duże Krówno 33	dom mieszkalny	XX w.
18.	Duże Krówno	Duże Krówno 38	dom mieszkalny	XIX w.
19.	Duże Krówno	Duże Krówno 42	dom mieszkalny	I poł. XX w.
20.	Duże Krówno	Duże Krówno 43	dom mieszkalny	I poł. XX w.
21.	Duże Krówno	Duże Krówno 44	dom mieszkalny	XIX w.
22.	Duże Krówno	Duże Krówno 46	dom mieszkalny	I poł. XX w.
23.	Jastrzębie	Jastrzębie 5	dom mieszkalny i budynek gospodarczy	XIX w.
24.	Jastrzębie	Jastrzębie 8	dom mieszkalny	II poł. XIX w.
25.	Jastrzębie	Jastrzębie przy drodze gminnej nr 240049 G	kapliczka przydrożna	1934 r.
26.	Klaniny	Klaniny	układ ruralistyczny wsi	XV w.
27.	Klaniny	Klaniny 5	dom mieszkalny	I poł. XX w.
28.	Klaniny	Klaniny 9	dom mieszkalny	I poł. XX w.
29.	Klaniny	Klaniny 14	dom mieszkalny i budynek gospodarczy	XIX w.
30.	Klaniny	Klaniny 17	dom mieszkalny	XIX w.
31.	Klaniny	Klaniny 18	dom mieszkalny	I poł. XX w.
32.	Klaniny	Klaniny 20	dom mieszkalny	XIX w.
33.	Klaniny	Klaniny 21	dom mieszkalny i budynek gospodarczy	XIX w.
34.	Klaniny	Klaniny 27	dom mieszkalny	I poł. XX w.
35.	Klaniny	Klaniny 28	dom mieszkalny i budynek gospodarczy	XIX/XX w.
36.	Klaniny	Klaniny 30	dom mieszkalny	I poł. XX w.
37.	Klaniny	Klaniny 31	dom mieszkalny	I poł. XX w.
38.	Klaniny	Klaniny 34	dom mieszkalny	I poł. XX w.
39.	Klaniny	Klaniny 35	dom mieszkalny i budynek gospodarczy	I poł. XX w.
40.	Klaniny	Klaniny 38	Szkoła Podstawowa, obecnie mieszkanie, sklep, świetlica wiejska	XIX/XX w.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

L.p.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Chronologia
41.	Klaniny	Klaniny 39	dom mieszkalny i budynek gospodarczy	1796 r.
42.	Klaniny	Klaniny 40	dom mieszkalny	I poł. XX w.
43.	Klaniny	Klaniny 41	dom mieszkalny i budynek gospodarczy	I poł. XX w.
44.	Klaniny	Klaniny 46	dom mieszkalny	I poł. XX w.
45.	Klaniny	Klaniny 48	dom mieszkalny	I poł. XX w.
46.	Klaniny	przy wyjeździe z wsi w kierunku Zimne Zdroje	krzyż przydrożny	1903 r.
47.	Osieczna	Osieczna 15, Leśn. Leśny Dwór	leśniczówka "Leśny Dwór"	k. XIX w., przebud. w I. 90- tych XX w., moder. w 2012 r.
48.	Osieczna	Osieczna 15, Leśn. Leśny Dwór	obora leśniczówki "Leśny Dwór", obecnie budynek gospodarczy - garaż	k. XIX w., przebud. w I. 90- tych XX w.
49.	Małe Krówno	Małe Krówno	układ ruralistyczny wsi	brak danych
50.	Małe Krówno	obok domu nr 9	kapliczka przydrożna - figura Chrystusa i Matki Boskiej	1946 r.
51.	Małe Krówno	Małe Krówno 8	dom mieszkalny	k. XIX w.
52.	Małe Krówno	Małe Krówno 9	dom mieszkalny	k. XIX w.
53.	Małe Krówno	Małe Krówno 11	dom mieszkalny	XIX w.
54.	Małe Krówno	Małe Krówno 12	dom mieszkalny	XIX w.
55.	Małe Krówno	Małe Krówno 15	dom mieszkalny	XIX w.
56.	Małe Krówno	Małe Krówno 18	dom mieszkalny	XIX w.
57.	Małe Krówno	Małe Krówno 23	dom mieszkalny	XIX w.
58.	Małe Krówno	Małe Krówno 26	dom mieszkalny	I poł. XIX w.
59.	Małe Krówno	Małe Krówno 28	dom mieszkalny	XIX w.
60.	Małe Krówno	Małe Krówno 30	dom mieszkalny	XIX w.
61.	Małe Krówno	Małe Krówno 31	dom mieszkalny	XIX/XX w.
62.	Małe Krówno	Małe Krówno 31a	Szkoła Podstawowa, obecnie budynek mieszkalny	pocz. XX w.
63.	Małe Krówno	Małe Krówno 31a	budynek gospodarczy przy Szkole Podstawowej	pocz. XX w.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

L.p.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Chronologia
64.	Nowy Dwór	Nowy Dwór 17	dom mieszkalny osady leśnej "Nowy Dwór"	XIX/XX w.
65.	Nowy Dwór	Nowy Dwór 18	leśniczówka "Nowy Dwór"	XIX/XX w.
66.	Nowy Dwór	Nowy Dwór 18	obora leśniczówki "Nowy Dwór"	XIX/XX w.
67.	Nowy Dwór	Nowy Dwór 18	stodoła leśniczówki "Nowy Dwór"	XIX/XX w.
68.	Osieczna	centrum wsi	kościół parafialny pw. Niepokalanego Poczęcia NMP	I. 20-te XX w.
69.	Osieczna	na początku alei prowadzącej do kościoła	figura Chrystusa	I. 20-te XX w.
70.	Osieczna	Os. Ks. Fr. Czaplńskiego 4	plebania	I. 20-te XX w.
71.	Osieczna	teren cmentarza położonego w pobliżu kościoła	kaplica cmentarna cmentarza katolickiego	I. 20-te XX w.
72.	Osieczna	Osieczna	leśniczówka	k. XIX w.
73.	Osieczna	Osieczna 13	dom mieszkalny "Sekretarzówka"	k. XIX w.
74.	Osieczna	Osieczna 13	obora stodoła w zespole osady leśnej "Sekretarzówka"	k. XIX w.
75.	Osieczna	Czerska 3	dom mieszkalny	I poł. XX w.
76.	Osieczna	Dworcowa 1	dom mieszkalny	XIX/XX w.
77.	Osieczna	Dworcowa 2	dom mieszkalny	XIX/XX w.
78.	Osieczna	Dworcowa 3	dom mieszkalny	XIX w.
79.	Osieczna	Dworcowa 9	dom mieszkalny	I poł. XX w.
80.	Osieczna	Dworcowa 18	dom mieszkalny	I poł. XX w.
81.	Osieczna	Dworcowa 22	dom mieszkalny	I poł. XX w.
82.	Osieczna	Dworcowa 28	dom mieszkalny	I poł. XX w.
83.	Osieczna	Dworcowa 29	dom mieszkalny	I poł. XX w.
84.	Osieczna	Dworcowa 30	dworzec PKP	pocz. XX w.
85.	Osieczna	Kościuszki 4	dom mieszkalny	1925 r.
86.	Osieczna	Kościuszki 5	nadleśnictwo, obecnie dom mieszkalny	XIX/XX w.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

L.p.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Chronologia
87.	Osieczna	Kościuszki 5	2 budynki gospodarcze obora / chlewnia i drewniana stodoła	XIX/XX w.
88.	Osieczna	Kościuszki 8	dom mieszkalny	XIX w.
89.	Osieczna	Kościuszki 14	dom mieszkalny	XIX/XX w.
90.	Osieczna	Kościuszki 20	dom mieszkalny	I poł. XX w.
91.	Osieczna	Kościuszki 21	dom mieszkalny	XIX w.
92.	Osieczna	Kościuszki 22	dom mieszkalny	pocz. XX w.
93.	Osieczna	Kościuszki 26	dom mieszkalny	XIX/XX w.
94.	Osieczna	Kościuszki 29	dom mieszkalny	XIX/XX w.
95.	Osieczna	Kościuszki 38	posterunek milicji obywatelskiej, siedziba GRN, Poczta Polska, obecnie budynek mieszkalny	pocz. XX w.
96.	Osieczna	Kościuszki 42	dom mieszkalny	pocz. XX w.
97.	Osieczna	Kościuszki 44	dom mieszkalny	pocz. XX w.
98.	Osieczna	Kościuszki 49	dom mieszkalny	pocz. XX w.
99.	Osieczna	Mickiewicza 2	dom mieszkalny	1932 r.
100.	Osieczna	Mickiewicza 4	dom mieszkalny	poł. XX w.
101.	Osieczna	Mickiewicza 5	dom mieszkalny	pocz. XX w.
102.	Osieczna	Mickiewicza 6	dom mieszkalny	pocz. XX w.
103.	Osieczna	Mickiewicza 12	dom mieszkalny	I poł. XX w.
104.	Osieczna	Mickiewicza 14	dom mieszkalny	I poł. XX w.
105.	Osieczna	Mickiewicza 15	dom mieszkalny	I poł. XX w.
106.	Osieczna	Mickiewicza 18	dom mieszkalny	I poł. XX w.
107.	Osieczna	Młyńska 1a	dom mieszkalny	XIX/XX w.
108.	Osieczna	Młyńska 4	dom mieszkalny	I poł. XX w.
109.	Osieczna	Młyńska 10	dom mieszkalny	I poł. XX w.
110.	Osieczna	Młyńska 15	dom mieszkalny	I poł. XX w.
111.	Osieczna	Sienkiewicza 1	dom mieszkalny	I poł. XX w.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

L.p.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Chronologia
112.	Osieczna	Sienkiewicza 6	dom mieszkalny	I poł. XX w.
113.	Osieczna	Sienkiewicza 9	dom mieszkalny	I poł. XX w.
114.	Osieczna	Sienkiewicza 11	dom mieszkalny	I poł. XX w.
115.	Osieczna	Sienkiewicza 17	dom mieszkalny	I poł. XX w.
116.	Osieczna	Sienkiewicza 18	dom mieszkalny	I poł. XX w.
117.	Osieczna	Sienkiewicza 20	dom mieszkalny	I poł. XX w.
118.	Osieczna	Podgórna 2	dom mieszkalny	XIX/XX w.
119.	Osieczna	Podgórna 3	dom mieszkalny	XIX/XX w.
120.	Osieczna	Podgórna 7	dom mieszkalny	k. XIX w.
121.	Osieczna	Plac 1000-lecia 2	dom mieszkalny	k. XIX w.
122.	Osieczna	Plac 1000-lecia 3	dom mieszkalny	k. XIX w.
123.	Osówek	Osówek	układ ruralistyczny wsi	XIV w.
124.	Osówek	Osówek 7	dom mieszkalny	I poł. XX w.
125.	Osówek	Osówek 10	dom mieszkalny	I poł. XX w.
126.	Osówek	Osówek 11	dom mieszkalny	I poł. XX w.
127.	Osówek	Osówek 12	dom mieszkalny	I poł. XX w.
128.	Osówek	Osówek 18	dom mieszkalny	brak danych
129.	Osówek	Osówek 19	dom mieszkalny	XIX w.
130.	Osówek	Osówek 20	dom mieszkalny	XIX w.
131.	Osówek	Osówek 23	dom mieszkalny	I poł. XX w.
132.	Osówek	Osówek 29	dom mieszkalny	I poł. XX w.
133.	Osówek	Osówek 33	dom mieszkalny i budynek gospodarczy	1908 r.
134.	Osówek	Osówek 36	dom mieszkalny i budynek gospodarczy	I poł. XX w.
135.	Osówek	Osówek 38	dom mieszkalny	XIX/XX w.
136.	Osówek	Osówek 39	dom mieszkalny	I poł. XX w.
137.	Osówek	Osówek 42	dom mieszkalny	I poł. XX w.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

L.p.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Chronologia
138.	Osówek	Osówek 43	dom mieszkalny	II poł. XIX w.
139.	Osówek	Osówek 48	dom mieszkalny	XIX/XX w.
140.	Osówek	Osówek 53	dom mieszkalny	XIX/XX w.
141.	Osówek	Osówek 69	dom mieszkalny	II poł. XIX w.
142.	Osówek	Osówek 72	dom mieszkalny	XIX/XX w.
143.	Osówek	Osówek 73	dom mieszkalny, sklep	XIX/XX w.
144.	Osówek	Osówek 75	dom mieszkalny	XIX w.
145.	Osówek	Osówek 79	dom mieszkalny	XIX/XX w.
146.	Osówek	Osówek 80, 80a	dom mieszkalny	XIX w.
147.	Osówek	Osówek 82	dom mieszkalny	I poł. XX w.
148.	Osówek	Osówek 83	dom mieszkalny	XIX/XX w.
149.	Osówek	Osówek 85a	dom mieszkalny	XIX/XX w.
150.	Osówek	Osówek 85	dom mieszkalny	I poł. XX w.
151.	Osówek-Pólka	Osówek 96	dom mieszkalny	XIX w.
152.	Osówek-Pólka	Osówek 97	dom mieszkalny	XIX w.
153.	Osówek-Pólka	Osówek 98	dom mieszkalny	XIX w.
154.	Osówek-Pólka	Osówek 99	dom mieszkalny	XIX w.
155.	Osówek	obok domu nr 80	kapliczka przydrożna	1945-46 r.
156.	Osówek	obok domu nr 10	kapliczka przydrożna	1945 r.
157.	Osieczna	Osieczna 16, Leśn. Owczce Błota	leśniczówka „Owczce Błota”	I. 80-te XIX w., przebud. w I. 90- tych XX w.
158.	Osieczna	Osieczna 16, leśn. Owczce Błota	obora leśniczówki „Owczce Błota” obecnie budynek gospodarczy + garażowy	I. 80-te XIX w.
159.	Szlachta	Szlachta	układ ruralistyczny wsi	XV w.
160.	Szlachta	3-go Maja 77	kościół pw. Najświętszego Serca Jezusowego	I poł. XX w.
161.	Szlachta	3-go Maja 77	budynek gospodarczy plebanii i kościoła parafialnego	I poł. XX w.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

L.p.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Chronologia
162.	Szlachta	3-go Maja 77	dom mieszkalny, obecnie biblioteka parafialna	XIX/XX w.
163.	Szlachta	3-go Maja 77	plebania parafii kościoła pw. Najświętszego Serca Jezusowego, dawniej karczma	I poł. XX w.
164.	Szlachta	3-go Maja 43	dom mieszkalny	I poł. XX w.
165.	Szlachta	3-go Maja 53	dom mieszkalny	XIX/XX w.
166.	Szlachta	3-go Maja 55	dom mieszkalny	I poł. XX w.
167.	Szlachta	3-go Maja 60	dom mieszkalny	I poł. XX w.
168.	Szlachta	3-go Maja 71	dom mieszkalny	I poł. XX w.
169.	Szlachta	11-go Listopada 8	dom mieszkalny i budynek gospodarczy	I poł. XX w.
170.	Szlachta	Szlachta	dworzec PKP	pocz. XX w.
171.	Szlachta	naprzeciw dworca PKP	figura Matki Boskiej	I poł. XX w.
172.	Szlachta	cmentarz katolicki za dworcem PKP po lewej stronie	kaplica cmentarna	I poł. XX w.
173.	Szlachta	obok budynku Okrężna 1	kapliczka przydrożna	I poł. XX w.
174.	Szlachta	Boczna 3	dom mieszkalny	I poł. XX w.
175.	Szlachta	Ceramiczna 1	dom mieszkalny	XX w.
176.	Szlachta	Ceramiczna 2	dom mieszkalny	XX w.
177.	Szlachta	Ceramiczna 5	dom mieszkalny	XIX w.
178.	Szlachta	Dolna 1	dom mieszkalny	XIX/XX w.
179.	Szlachta	Leśna 1a	dom mieszkalny	XIX/XX w.
180.	Szlachta	Łąkowa 4	dom mieszkalny	I poł. XX w.
181.	Szlachta	Okrężna 1	dom mieszkalny	I poł. XX w.
182.	Szlachta	Okrężna 7	dom mieszkalny	II poł. XIX w.
183.	Szlachta	Przemysłowa 1	dom mieszkalny	pocz. XX w.
184.	Szlachta	Przemysłowa 2	dom mieszkalny, dawniej dom właściciela tartaku	pocz. XX w.
185.	Szlachta	Przemysłowa 2b	budynek tartaku	pocz. XX w.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

L.p.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Chronologia
186.	Szlachta	Przemysłowa 2b	budynek warsztatów tartaku, komin	pocz. XX w.
187.	Szlachta	Przemysłowa 3	dom mieszkalny	pocz. XX w.
188.	Osieczna	przy wyjeździe z Osiecznej w kierunku Zdrójna	wiadukt kolejowy	XIX/XX w.
189.	Zdrójno	przy wjeździe do wsi z kierunku Osiecznej	kapliczka przydrożna	1934 r.
190.	Zdrójno	Zdrójno 4	dom mieszkalny	XIX w.
191.	Zdrójno	Zdrójno 11	dom mieszkalny	XIX w.
192.	Zdrójno	Zdrójno 13	dom mieszkalny	1864 r.
193.	Zimne Zdroje	Zimne Zdroje obok szkoły	kapliczka przydrożna	1934 r.
194.	Zimne Zdroje	Zimne Zdroje 12	dom mieszkalny	XX w.
195.	Zimne Zdroje	Zimne Zdroje 18	dom mieszkalny	II poł. XIX w.
196.	Zimne Zdroje	Zimne Zdroje 26	Szkoła Podstawowa, obecnie budynek mieszkalny z świetlicą wiejską	XIX/XX w.
197.	Zimne Zdroje	Zimne Zdroje 26	budynek gospodarczy	XIX/XX w.
198.	Zimne Zdroje	Zimne Zdroje 33	dom mieszkalny	XX w.
199.	Długie	północno-zachodni kraniec wsi	grób żołnierza polskiego	1944 r.
200.	Osieczna	północny kraniec wsi, przy drodze Borzechowo-Szlachta na osi kościoła w Osiecznej	cmentarz katolicki	ok. 1930 r.
201.	Szlachta	południowo-wschodnia strona wsi, przy torach kolejowych w pobliżu dworca na skraju lasu, przy drodze do Osiecznej	cmentarz katolicki	ok. 1920 r.

Tabela 3. Zestawienie zinwentaryzowanych w gminie Osieczna stanowisk archeologicznych.

GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW – OBIEKTY ARCHEOLOGICZNE					
Lp.	Miejscowość	Rodzaj stanowiska	Datowanie	Lokalizacja	Nr stan.
1.	Zimne Zdroje	Osada otwarta oraz	Epoka brązu i XVII-XVIII		1

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OSIECZNA NA LATA 2024-2027

GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW – OBIEKTY ARCHEOLOGICZNE					
Lp.	Miejscowość	Rodzaj stanowiska	Datowanie	Lokalizacja	Nr stan.
		pozostałości huty szkła	w.		
2.	Osieczna	Punkt osadnictwa	nieokreślone		2
3.	Osieczna	Punkt osadnictwa	nieokreślone		3